commission de surveillance
Haren
commissie van toezicht

Jaarverslag 2025

commissie van toezicht
Haren

INHOUDSTAFEL

I. Het gevangenisdorp Haren en de opmerkingen van de commissie 1
A. Personeel van de gevangenis 1
1. Personeel en arbeidsomstandigheden 1
2. De psychosociale dienst (PSD) 2
3. De administratie en het leidinggevend personeel 3
4. Telio, of de communicatie tussen gedetineerden en de gevangenisdiensten 3
5. Gevolgen van het personeelstekort voor de administratieve opvolging van de dossiers van gedetineerden 4
6. Stakingen en minimale dienstverlening 6
B. Overbevolking in 2025 7
C. Het regime en de activiteiten 10
D. Sancties en ordemaatregelen 13
1. De strafcellen 13
2. Fouilleringen 15
3. De fouillering door de politie op 16 juni 2025 15
E. Toegang tot gezondheidszorg 16
F. De maaltijden 17
G. De kantine 19
H. De bibliotheken 22
I. Het ontbreken van een detentieplan 23
J. Het ontbreken van een scheiding tussen verdachten en veroordeelden 24
K. De situatie van kinderen die in de gevangenis verblijven 25
L. Bezoeken 27
M. De staat van het gebouw en de cellen 28
N. De strafuitvoering 30
1. Voorlichting aan gedetineerden en het indienen van de aanvraag bij de griffie 31
2. Uitgaansvergunningen 31
3. Penitentiair verlof 33
4. Verzoeken die onder de bevoegdheid van een gerechtelijke instantie vallen 34
O. Overbrengingen naar het Justitiepaleis 35
P. De overlegorganen 37
Q. Lake House: van een re-integratieprogramma naar een nieuwe gesloten afdeling 38
II. Transversaal thema voor het jaar 2025: Geestelijke gezondheid 39
III. Commissie van toezicht 44

A. Werking 44
B. Behandeling van verzoeken 45
C. Het beklagrecht 46
IV. De drie belangrijkste besluiten en aanbevelingen van de CvT voor het jaar 2026 48
V. Belangrijkste uitdagingen van de commissie voor het jaar 2026 48
VI. De reactie van de directeur op het rapport van de commissie 50
VII. Bijlagen 52
A. Samenstelling 52
1. Samenstelling van de commissie van toezicht op 31 december 2025 52
2. Nieuwe leden en leden die in de loop van het jaar zijn afgetreden 52
B. Lijst met figuren 52
VIII. Contact 53

In dit verslag gebruikte afkortingen

SA	Sociaal assistent
CTRG	Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen
KC	Klachtencommissie van Haren
CvT	Commissie van toezicht van Haren
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
PV	Penitentiair verlof
CPT	Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestraffing
DAB	Directie (van de) algemene beveiliging van de federale politie, belast met het vervoer van gedetineerden
DG EPI	Het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (de FOD Justitie)
VTE	Voltijdsequivalent
ATV	Afzondering in de aan de gedetineerde toegewezen verblijfsruimte
VI	Voorwaardelijke invrijheidsstelling
Basiswet	Wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden
OIP	Internationaal Observatorium voor Gevangenissen
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten
UV	Uitgaansvergunning
HR	Huishoudelijk reglement van de gevangenis van Haren
ET	Elektronisch toezicht
SICAR	Speciale interventie-eenheid
PSD	Psychosociale dienst van de gevangenis van Haren
TL	Teamleider, de hoofdbewaker
BZT	Bezoek zonder toezicht

Voorwoord

Dit rapport is opgesteld door de commissie van toezicht op basis van de informatie die beschikbaar was op het moment van schrijven. De analyses, conclusies en aanbevelingen die hierin zijn opgenomen, weerspiegelen de professionele beoordeling van de auteurs.

Hoewel de grootste zorg is besteed aan het verzamelen, controleren en analyseren van de gebruikte informatie, wordt geen uitdrukkelijke of impliciete garantie gegeven met betrekking tot de juistheid, volledigheid of actualiteit van de gepresenteerde gegevens. Bepaalde informatie kan afkomstig zijn van externe bronnen.

Het penitentiaire complex van Haren wordt in dit rapport niet voorgesteld en de werking ervan wordt niet toegelicht. Voor een uitgebreide en gedetailleerde beschrijving van de volledige infrastructuur en de werking van de gevangenis verwijzen we naar het eerste jaarverslag van de commissie bij de opening van de gevangenis van Haren.

In dit hele verslag wordt de mannelijke vorm van woorden gebruikt omwille van de eenvoud en de leesbaarheid. Dit sluit echter geenszins personen van het vrouwelijke geslacht of met een andere identiteit uit en de gebruikte termen moeten worden opgevat als inclusief hun vrouwelijke equivalenten.

Het is in gevangenissen dat het idee van vrijheid het sterkst tot uiting komt en misschien lopen degenen die anderen daar opsluiten het risico zichzelf buiten te sluiten.

- Jean Cocteau

Inleiding

Hoewel sommigen de gevangenis graag zouden zien als een eiland ver van alles, waar de ergsten onder ons worden geïsoleerd, is het tegendeel waar. Haren is daar het bewijs van. Met 15 hectare en meer dan 1300 gedetineerden op het moment dat deze regels worden geschreven, blijft Haren een belangrijk aandachtspunt.

2025 in Haren: een grootschalige huiszoeking door de politie in verschillende wooneenheden, een zelfmoordpoging van een gedetineerde in voorlopige hechtenis, gedetineerden in de isoleercel die zichtbaar gedesoriënteerd zijn en lijden, mensen die op de grond slapen, ontmoedigd en vermoeid personeel, één enkele tandarts, zeer weinig psychiatrisch verplegend personeel, talrijke incidenten waarbij bewakers betrokken zijn, zowel binnen als buiten de muren, …

We mogen onze ogen niet afwenden. Ja, Haren ligt ver weg. Haren is groot. En er zijn nog veel dingen die we moeten zien, anders laten we deze gevangenis zonder burgertoezicht achter.

En dat geldt des te meer omdat in Haren vaak de informatica in de plaats komt van de mens. Het automatisch en op afstand openen van deuren, de communicatie via een elektronisch platform, het “comfort” in de cel (telefoon, douche) verminderen de bewegingsvrijheid en de menselijke contacten, beperken het woord, de onderhandeling. Hoewel het woord, de taal, eigen is aan de mens, worden ze hier te vaak, bij gebrek aan tijd en personeel, vervangen door anonieme, van bovenaf opgelegde, willekeurige communicatie die aan elke controle ontsnapt. We zijn ver verwijderd van de belofte van het ‘dorp’ dat schuilt in de animatie van kleine ‘leefunits’.

Zo wordt het vooruitzicht van het individuele detentieplan en het re-integratieplan door de gevangenispersoneelsleden vaak met een vermoeide glimlach ter sprake gebracht. 2025 werd, net als het voorgaande jaar, gekenmerkt door problemen met het ophalen van gegevens via de DAB, een chaotische dossieropvolging door de PSD en een gecompliceerde communicatie voor de externe actoren van de gevangenis.

De leden van de commissie van toezicht werken als vrijwilligers, soms naast een baan die hun hele week in beslag neemt. Idealiter zouden er 4 of zelfs 5 vrijwilligers per maand nodig zijn, die zich inzetten voor een wekelijks bezoek en voor de bezoeken van de arts van de commissie om de gevangenis in kaart te brengen en te observeren. Naast deze bezoeken zijn er ook nog de reacties op meldingen van gedetineerden, de hoorzittingen van de klachtencommissie(s), de structurele vergaderingen (overlegorganen, ontmoetingen met de directie, …) en de meer thematische bezoeken (keukens, griffie, SICAR, …).

Dit rapport staat vol met informatie die hopelijk nuttig is voor 'de buitenwereld', voor iedereen: de politiek, de overheidsdiensten, het personeel van de gevangenis van Haren, de betrokken externe actoren, de gedetineerden en hun families.

Lees het zeker.

Marisa Fella

Medevoorzitter van de commissie van toezicht van Haren

I. HET GEVANGENISDORP HAREN EN DE OPMERKINGEN VAN DE COMMISSIE

A. PERSONEEL VAN DE GEVANGENIS

1. Personeel en arbeidsomstandigheden

Hoewel het personeelsbestand van de gevangenis van Haren **795 medewerkers** (voltijdsequivalenten, alle categorieën samen) omvat, **zal dit personeelsbestand in 2025 nooit volledig zijn**. Een structureel tekort van 10 tot 13%[1] , afhankelijk van de maand, is moeilijk te dragen voor de teams. Daarnaast zijn er natuurlijk nog de vakantiedagen, de vele langdurig zieken, de inwerking van nieuwe medewerkers en het personeel dat extern wordt opgeleid. Volgens de directie vinden er veel overplaatsingen naar andere gevangenissen plaats. Al deze factoren leiden tot een voortdurende behoefte aan het aannemen en opleiden van nieuwe, onervaren medewerkers.

Bovendien getuigen de medewerkers in de praktijk van een **werkdruk die moeilijk te dragen is**. Bijgevolg staat het personeelstekort de ambitie in de weg die bij de start in 2022 werd geformuleerd, namelijk:

"Het regime is georganiseerd per wooneenheid. Een wooneenheid bestaat uit ongeveer 10 tot 30/35 gedetineerden. In de gevangenis van Haren is het regime in de wooneenheden georganiseerd volgens drie soorten roosters: het rooster van maandag-woensdag-vrijdag, het rooster van dinsdag-donderdag-zaterdag en het rooster van zondag. Deze variaties hebben tot doel de 'routine' voor de gedetineerden te doorbreken en bijvoorbeeld te voorkomen dat de tijd op de wandeling altijd op hetzelfde tijdstip plaatsvindt. [...]

Een verplaatsing is een collectieve verplaatsing van gedetineerden van de ene plek naar de andere in de gevangenis. Zo zie je de tijden voor verplaatsingen naar het werk, naar de buitenruimte, naar activiteiten... Er zijn ook tijdvakken voorzien om de cel te verlaten en de vuilnisbak te legen."[2]

Een gevangenisdorp dat is gebaseerd op een omgekeerd regime, dat wil zeggen dat in de eerste plaats een tendens naar een open-deurregime zou bevorderen, wordt ernstig ondermijnd. Kortom, hoe minder begeleiding er is, hoe minder men het oorspronkelijke idee benadert:

- Elke wooneenheid had een specifieke organisatie van de regimes en de dienstroosters moeten hebben. Dit legt het personeel een opeenvolging van taken op die ze uit het hoofd moeten leren, snel heen en weer lopen, afwegingen maken tussen twee beperkingen en weinig flexibiliteit om keuzes te maken. Hoewel dat de ambitie was, wordt de enorme stress die hieruit voortvloeit vandaag de dag genoemd door een vakbondsvertegenwoordiger die we hebben ontmoet en die volgens hem medewerkers ertoe aanzet om overplaatsingen aan te vragen.
- In de dagelijkse praktijk leidt het personeelstekort tot het afgelasten van activiteiten, de overgang van open naar gesloten afdelingen of zelfs een verkorting van de openingstijden.
- Vanwege het personeelstekort, dat tijdens de zomerperiode nog verergerd werd, troffen we in augustus 2025 slechts één medewerker aan die verantwoordelijk was voor meerdere

[1] Op 27 januari 2025 telde de gevangenis 104 voltijdsequivalenten minder dan de 795 die waren voorzien. Eind november eindigt ze met een tekort van 80 voltijdsequivalenten.
[2] Jaarverslag 2023 van de commissie van toezicht van de gevangenis van Haren, p. 63.

wooneenheden, oftewel ongeveer honderd gedetineerden die onder toezicht moesten staan. De directie benadrukt dat de bekende minimale bezetting twee medewerkers per cluster is in Ocean (waarbij de afwezigheid van een van hen waarschijnlijk te wijten was aan een overplaatsing). Het was onvermijdelijk dat de aanwezige bewaker overbelast was en veel moeite had om de taken uit te voeren die bij zijn werk horen en om aan de verzoeken van de gedetineerden te voldoen. Concreet spreken de gedetineerden over de angst dat ze niet gered kunnen worden als er iets gebeurt of, meer in het algemeen, het gevoel dat ze in de steek gelaten, vergeten en alleen zijn.



Figuur 1 Persbericht over een agressie in Haren (BX1 - Gepubliceerd op 30 maart 2025 - 16.34 uur Gewijzigd op 31 maart 2025)

2. De psychosociale dienst (PSD)

In februari 2025 kampte het PSD met een **kritiek tekort aan personeel**. Van de 32 geplande VTE's (16 maatschappelijk werkers en 16 psychologen) ontbraken er 11. Na aftrek van de langdurige afwezigheden behandelden de overgebleven medewerkers gemiddeld **90 dossiers per persoon** (tegenover 45 in andere gevangenissen en 80 dossiers per PSD-medewerker in 2024).

Deze situatie weerspiegelt een chronisch probleem voor deze dienst. Daar komt nog bij dat het moeilijk is om Nederlandstalig personeel aan te werven.

In 2025 konden de verwerkingstermijnen voor bepaalde aanvragen (UV, PV) oplopen **tot meer dan 6 maanden**, en de wachttijden voor een individueel gesprek maken de aanvraag soms achterhaald. De dienst bevestigde dat bij gebrek aan collega's het voorkomt dat de dossiers van

gedetineerden niet worden behandeld. Het probleem is dat gedetineerden in de praktijk sterk afhankelijk zijn van de PSD om hen te helpen bij hun verzoeken, of het nu gaat om het opstellen van een dossier, het kennen van de termijnen of de procedures die zij kunnen aanvragen. Het uitblijven van afspraken belemmert dus rechtstreeks de uitoefening van deze rechten.

Sommige leden van de PSD werken slechts halftijds in de gevangenis van Haren, omdat ze nog een andere halftijdse baan hebben in een andere instelling. Veel gedetineerden vragen zich af waarom de procedures zo traag verlopen en geven zelfs aan zich in de steek gelaten te voelen. Dit leidt doorgaans tot veel frustratie, omdat hun een afspraak wordt geweigerd of hun administratieve verzoeken worden uitgesteld omdat de persoon die hun dossier behandelt volgens hen andere taken heeft vanuit een andere baan of langdurig ziek is.

Als illustratie van het gevoel van vervreemding tussen de PSD en de gedetineerden, stellen deze laatsten ook het recht op telewerken van de PSD-medewerkers ter discussie, namelijk twee dagen per week voor mensen die fulltime werken.

3. De administratie en het leidinggevend personeel

Ook op het niveau van de gevangenisdirectie is de druk voelbaar: *personeelsverloop*, moeilijkheden om de vacatures in te vullen, vermoeidheid, het gevoel voortdurend keuzes te moeten maken.

De overbelasting van de **directies** blijft niet zonder gevolgen voor andere diensten, zoals de PSD, die bijvoorbeeld belast zijn met de beoordeling van gedetineerden voor voorwaardelijke vrijlating. En gedetineerden geven aan dat ze moeite hebben om een gesprek met hun directeur te krijgen.

De komst van een directiesecretariaat heeft de contacten met de commissie aanzienlijk vlotter gemaakt. Ondanks de overbelasting blijft de directie meestal aandachtig voor de vragen van de commissarissen en heeft zij de commissaris zelfs twee keer voorgesteld om mee te gaan op haar dagelijkse ronde.

4. Telio, of de communicatie tussen gedetineerden en de gevangenisdiensten

Net als in 2024 worden er nog steeds verschillende problemen vastgesteld met betrekking tot het Telio-platform, het serviceplatform dat gedetineerden gebruiken voor het overgrote deel van hun verzoeken:

- De reactietijden van de diensten zijn soms lang en de gedetineerden hebben niet de mogelijkheid om een herinnering te sturen of een andere vraag te stellen zolang het eerste bericht dat via Telio is verzonden niet door de ontvanger is verwerkt – de gedetineerden wenden zich dan tot de bewakers van hun afdeling, die zelf vaak machteloos en overbelast zijn;
- Het is niet eenvoudig om via het platform te communiceren met de kantine en de boekhouding;
- Er is geen mogelijkheid om een afspraak met de directie aan te vragen (alleen *"Een klacht indienen bij de directie"*);
- In het onderdeel "klachten" bestaat de mogelijkheid om contact op te nemen met de politie. Deze vermelding brengt de gedetineerden echter op het verkeerde been. De commissie heeft namelijk begin dit jaar vernomen dat de berichten die de gedetineerden schreven en die (zo dachten zij) bestemd waren voor de politie, terechtkomen bij het secretariaat van de directie;

- Het platform maakt nauwelijks onderscheid tussen de interne psychosociale dienst (PSD) en de externe sociale diensten, waardoor de informatie over hoe men de PSD kan aanschrijven in een verborgen hoekje is weggestopt.

5. Gevolgen van het personeelstekort voor de administratieve opvolging van de dossiers van gedetineerden

In 2025 hebben we een bijzonder groot aantal **klachten** ontvangen **over administratieve vertragingen** bij de griffie, de boekhouding en de PSD. Deze tekortkomingen, hoewel verschillend, hebben één ding gemeen: hun directe impact op de daadwerkelijke uitoefening van de rechten van gedetineerden.

a. De psychosociale dienst (PSD)

Vanaf januari hadden talrijke klachten betrekking op aanzienlijke vertragingen bij de behandeling van dossiers inzake uitgaansvergunningen (UV), PV en dossiers ter beoordeling door de strafuitvoeringsrechtbank.

Het overgrote deel van de klachten afkomstig uit *Mountain House*, de gevangenis waar veroordeelden verblijven, betreft de werking van de PSD. De geconstateerde problemen hebben dan ook een directe invloed op de toegang tot strafaanpassingsmaatregelen en de vooruitzichten op re-integratie.

Veel gedetineerden melden dat ze al maanden wachten op een antwoord op hun aanvraag voor UV, PV of een advies met het oog op een onderzoek door de rechtbank. Sommigen spreken van een wachttijd van zes maanden of langer zonder informatie over de voortgang van hun dossier. Anderen maken melding van aanhoudende moeilijkheden om hun maatschappelijk werker te spreken of om antwoord op hun brieven te krijgen. Sommige gedetineerden zeggen zelfs dat ze hun maatschappelijk werker nog nooit hebben ontmoet.

De gevolgen zijn talrijk: vertragingen bij de reclassering, uitstel van zittingen, onmogelijkheid om dringende administratieve stappen te ondernemen, toenemende frustratie en verlies van hoop op het einde van de straf.

Bovendien ondervonden de leden van de commissie zelf herhaaldelijk moeilijkheden om contact op te nemen met het PSD. Verschillende verzoeken die via het algemene e-mailadres werden verstuurd, bleven onbeantwoord, wat de effectieve uitoefening van de aan de commissie toevertrouwde controletaak bemoeilijkt.

Ten slotte constateert de commissie een gebrek aan communicatie, gekenmerkt door het ontbreken van een systematische ontvangstbevestiging van verzoeken, het gebrek aan informatie over de voortgang van de dossiers en de moeilijke toegang tot de betrokkenen.

b. De griffie

Ook bij de griffie zijn verschillende problemen geconstateerd. Er zijn fouten in de registratieformulieren gemeld, met mogelijke gevolgen voor de berekening van straffen en de procedures in verband met de tenuitvoerlegging daarvan.

Het registratiesysteem voor appèls heeft herhaaldelijk problemen opgeleverd: verlies van het appèlregister, gebrek aan traceerbaarheid, onmogelijkheid voor sommige gedetineerden om hun recht binnen de wettelijke termijnen uit te oefenen. Hoewel een nieuw systeem met ontvangstbevestiging werd overwogen, blijft de toepassing ervan ongelijkmatig.

De reorganisatie van de griffie in afzonderlijke afdelingen lijkt echter positieve effecten te sorteren, hoewel de werkdruk en de aanzienlijke overuren wijzen op aanhoudende druk op het personeel.

Er moet worden benadrukt dat de aanwerving van talrijke nieuwe griffiers in de loop van het jaar een positief effect heeft gehad dat rechtstreeks door de gedetineerden werd gevoeld en dat de voortgang van het werk voor dit reeds zwaar belaste deel van de administratie aanzienlijk heeft vergemakkelijkt.

c. De boekhouding en de "bankdiensten"

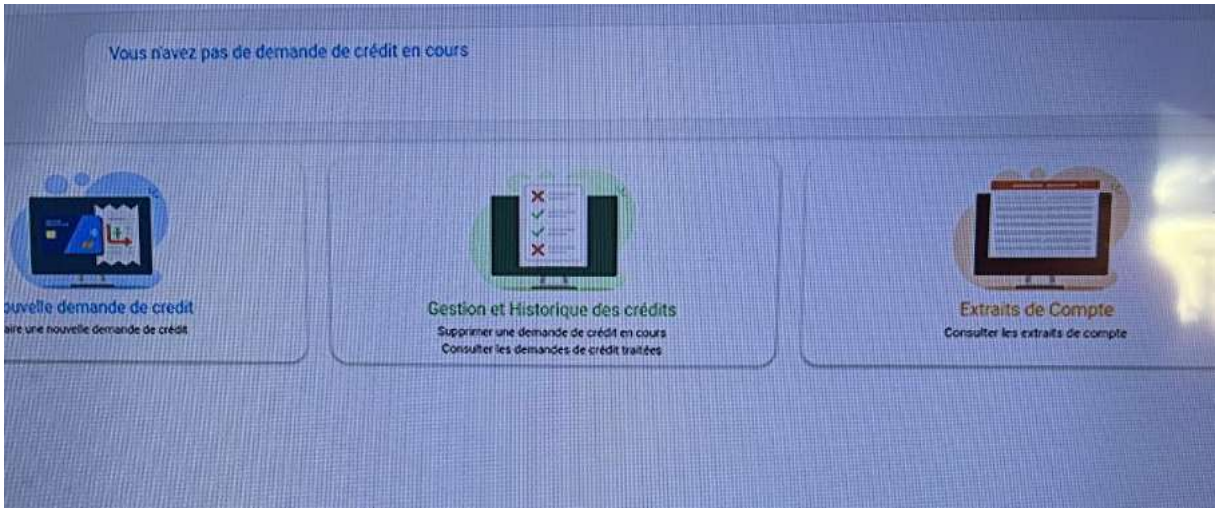
Op grond van de basiswet, en omdat gedetineerden geen contant geld bij zich mogen hebben, beschikken zij over een rekening binnen de gevangenis[3] . De gedetineerde kan vrij beschikken over het geld op zijn rekening, zonder dat het saldo negatief kan worden en er geen geld van de rekening kan worden afgeschreven, tenzij hij daarvoor uitdrukkelijk schriftelijk toestemming heeft gegeven[4] .

Klachten over de boekhouding hebben voornamelijk betrekking op meervoudige afschrijvingen van kantineproducten, vertragingen bij terugbetalingen en moeilijkheden bij het verkrijgen van gedetailleerde rekeningafschriften.

Hoewel gedetineerden hun saldo bij de kantine kunnen opvragen, krijgen ze niet automatisch de details van hun transacties te zien, wat aanleiding geeft tot betwistingen en onbegrip. De termijnen voor het versturen van de afschriften worden als buitensporig lang beschouwd.

Er zijn ook praktische problemen gesignaleerd (problemen met de maandelijkse provisie, ontbrekend materiaal, onvoldoende communicatie over de update van de kantinecatalogus), die bijdragen aan een klimaat van frustratie.

In 2025 werd op Justfromcell (Telio) een bankapp geïntroduceerd waarmee transacties vanuit de cel kunnen worden beheerd – uiteraard **garandeert** ook hier het samenleven van meerdere gedetineerden in één cel **niet langer de vertrouwelijkheid van deze transacties**:



Figuur 2 Bankapp op Telio

[3] Wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, *M. B.*, 1 februari 2005, art. 46, §2.
[4] Koninklijk besluit van 8 april 2011 tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding en uitvoering van diverse bepalingen van de titels III en V van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden van 8 april 2011, *M. B.*, 21 april 2011, art. 10.



Figuur 3 Voorbeeld van een transactieverzoek

Aanbeveling aan de directie

Een structurele uitbreiding van het personeelsbestand van de PSD en de invoering van een mechanisme voor automatische overname van dossiers in geval van langdurige afwezigheid;

De regelmatige en geautomatiseerde verzending van gedetailleerde rekeningafschriften naar de gedetineerden

Deze maatregelen lijken van essentieel belang om rechtszekerheid, administratieve transparantie en de daadwerkelijke eerbiediging van de rechten van gedetineerden te waarborgen.

6. Stakingen en minimale dienstverlening

In 2025 vonden er talrijke stakingen plaats binnen de gevangenisdiensten in België. Daarbij komen nog de protestacties bij incidenten waarbij een personeelslid betrokken was.

Volgens de wet betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en het statuut van het penitentiair personeel **moet er altijd** een **minimale dienstverlening worden gewaarborgd**, waarbij met name wordt gegarandeerd dat gedetineerden toegang hebben tot gezondheidszorg, maaltijden, minimaal een uur buitenlucht per dag en bezoek van hun advocaten[5] .

De toepassing van de minimale dienstverlening blijft moeilijk en het opschorten van activiteiten, de wandeling, bezoeken en niet-dringende consulten komt vaak voor. De uitreiking van maaltijden

[5] Wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en het statuut van het penitentiair personeel, *M. B.*, 11 april 2019, art. 17: *"Om de veiligheid en de gezondheid van de gedetineerden te waarborgen, moet gedurende de gehele duur van de staking, ten minste dagelijks, worden voorzien dat elke gedetineerde:*
1° maaltijden krijgt die qua hoeveelheid en kwaliteit toereikend zijn en in overeenstemming zijn met de eisen van zijn gezondheidstoestand;
waarbij ten minste één warme maaltijd op een vast tijdstip wordt verstrekt;
2° in staat is om zijn uiterlijk en persoonlijke hygiëne, evenals zijn verblijfsruimte, naar behoren te verzorgen;
bij een staking van meer dan twee dagen de gedetineerde binnen een week de mogelijkheid heeft om ten minste twee keer te douchen;
3° de medische en welzijnszorg krijgt, met inbegrip van de continuïteit daarvan, die zijn gezondheidstoestand vereist;
4° heeft de mogelijkheid om minimaal een uur in de open lucht door te brengen;
5° de mogelijkheid heeft om contact te hebben met zijn naasten: - dagelijks via briefwisseling en - bij een staking van meer dan twee dagen, minstens één keer per week via bezoek en toegang tot de telefoon;
6° zijn recht op verdediging kan uitoefenen, met inbegrip van de mogelijkheid om bezoek van zijn advocaat te ontvangen;
7° bezoek ontvangen van een consulaire of diplomatieke vertegenwoordiger;
8° kan contact opnemen met een vertegenwoordiger van zijn geloof of levensbeschouwing;
9° kan de penitentiaire inrichting verlaten indien hij door een rechtbank is vrijgelaten of anderszins het recht heeft het grondgebied te verlaten."

en medicijnen, vaak met de hulp van de directie en de coördinatoren, is niettemin gewaarborgd. Afspraken met advocaten vinden plaats, maar vaak met een aanzienlijke wachttijd.

Het komt vaak voor dat **er onvoldoende politieversterking is** (bijvoorbeeld: 6 agenten aanwezig op 30 gevraagde op 13/02/2025). Het aanwezige personeel varieert sterk en kan dalen tot 1 clusteragent (d.w.z. meerdere wooneenheden), wat risico's en een aanzienlijke isolatie met zich meebrengt voor de gedetineerden, die niet naar buiten kunnen en hun bezorgdheid uiten over het feit dat ze in geval van nood om hulp zouden moeten roepen.

Sinds de opvang van nieuwe gedetineerden boven de capaciteit en de chronische toename van de overbevolking **blijft** het **aantal stakingsdagen hoog**, terwijl de gevolgen voor de gedetineerden ernstig zijn.

Wanneer er stakingen plaatsvinden, worden de detentievoorwaarden namelijk verscherpt. Sinds de komst van extra gedetineerden draagt het samenleven van medegevangenen, waaronder een nieuwkomer, in een ruimte van ongeveer tien vierkante meter niet bij aan een rustige sfeer.



In bomvolle gevangenis van Haren: 'Meer incidenten? Onze isolatiecellen zitten vol'

© BRUZZ 22/12/2025 19.06u

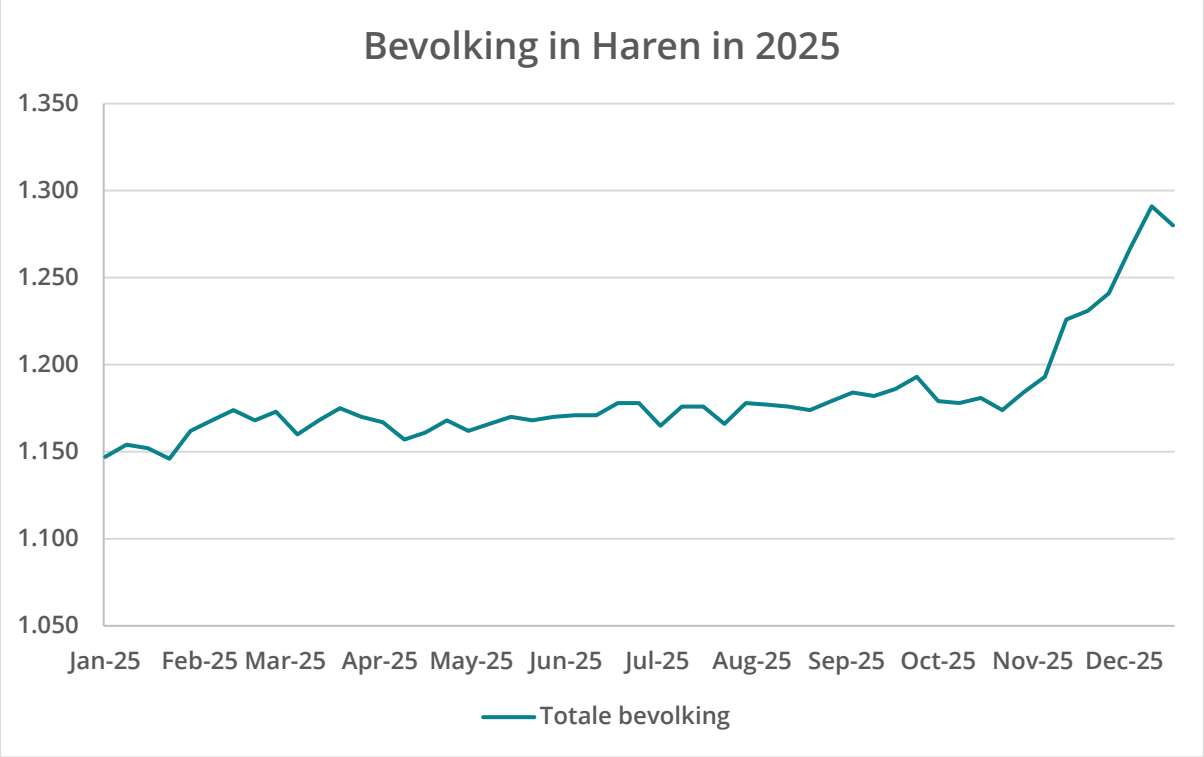
Delen:

De gevangenis van Haren kraakt in zijn voegen door de groeiende overbevolking. Het leidt tot meer agressie tussen gedetineerden en dit weekend nog kreeg een personeelslid soep in zijn gezicht gegooid. "Het systeem gaat in overdrive."

Figuur 4 Persartikel over de gevolgen van de overbevolking

B. OVERBEVOLKING IN 2025

In de loop van het jaar 2025 lag de bevolking van de gevangenis van Haren voortdurend boven de officiële capaciteit (namelijk zonder het zogenaamde "Tropical"-gebouw te openen) van 1128 gedetineerden, terwijl deze maximale capaciteit al rekening houdt met de inrichting van nieuwe cellen om meer gedetineerden te huisvesten (105 noodbedden). Vanaf januari 2025 **schommelde** de totale bevolking **tussen 1147 en 1150 personen**, en deze bleef het hele jaar door stijgen tot een maximum van 1291 gedetineerden eind december 2025, wat neerkomt op een overbevolking van ongeveer 14 %.



Figuur 5 Gevangenispopulatie in Haren, op basis van gegevens van het CTRG

Op nationaal niveau is de overbevolking zo groot dat de wetgever een noodwet heeft aangenomen[6] om gedetineerden die in aanmerking komen voor beperkte detentie vrij te laten, maar dat was niet voldoende voor de gevangenis van Haren.

De theoretische capaciteit van Haren bedraagt 1190 gedetineerden. Dit is de capaciteit die bij de opening van de gevangenis was voorzien, rekening houdend met het feit dat alle gebouwen waaruit de gevangenis bestaat, in gebruik zijn. Dat is vandaag niet het geval, aangezien een van de gebouwen in Haren, het "*Tropical House*", leeg staat. Bovendien moet worden opgemerkt dat de capaciteit wordt beoordeeld op basis van de maximale theoretische capaciteit en dus geen rekening houdt met de beperkingen die het personeelstekort oplegt aan het beheer van deze capaciteit.

De DBFM-contracten (*Design, Build, Finance and Maintain*), een vorm van publiek-private samenwerking[7], worden door de directie gepresenteerd als een vangnet tegen massale overbevolking. De gegeven uitleg luidt als volgt: DBFM-contracten zouden een afschrikkende werking hebben omdat ze voorzien in een maximale capaciteit, uitbreidbaar tot 115%, met extra kosten in verband met de exploitatiekosten die gepaard gaan met de toename van de populatie (bijv. extra maaltijden per gedetineerde). Het overschrijden van deze limiet leidt tot 100% extra kosten per gedetineerde.

De berekening van deze boetes in Haren is bijzonder, aangezien de capaciteit per gebouw wordt beoordeeld en niet in zijn geheel.

[6] Wet van 18 juli 2025 houdende maatregelen ter vermindering van de overbevolking in de gevangenissen en tot invoering van het beginsel dat elektronisch toezicht niet mag worden uitgevoerd op de plaats waar het slachtoffer woont, *M. B.*, 4 augustus 2025.
[7] Voor meer informatie over de bouw van de gevangenis van Haren en het DBFM-contract, zie het jaarverslag 2023 van de commissie van toezicht van Haren, p. 1.

De overbevolking treft alle afdelingen, maar vooral de gebouwen Ocean en Forest:

- In verschillende afdelingen zijn de cellen die oorspronkelijk bedoeld waren voor één of twee gedetineerden, ingericht als tweepersoonscellen (van één gedetineerde naar twee) of als driepersoonscellen (van twee gedetineerden naar drie);
- In Forest (afdeling voor vrouwen en hun kinderen jonger dan drie jaar) zijn bijvoorbeeld trio's ondergebracht met stapelbedden of een derde bed op de grond in cellen die oorspronkelijk bedoeld waren voor twee gedetineerden; sommige van deze trio's die niet voor dit doel waren ingericht, waren al aanwezig in 2024, maar hun aantal is toegenomen. Het komt voor dat in een zogenaamde duo-cel een bed naast een ander wordt geschoven, zodat er een tweepersoonsbed ontstaat.
- In Mountain en Ocean zijn duo's gecreëerd in cellen die bedoeld waren voor één persoon. Bij deze inrichtingen is niet altijd rekening gehouden met de compatibiliteit tussen gedetineerden, wat leidde tot spanningen en incidenten;
- Verschillende gedetineerden in Ocean kozen ervoor om **in de isoleercel te verblijven in plaats van in een cel te worden geplaatst met een medegevangene die als onverenigbaar werd beschouwd**.




Figuur 6 en 7 Drievoudige cel in Forest House en tweepersoonscel in Ocean House

De ingerichte cellen blijven erg krap (ongeveer 12,5 m² voor twee gedetineerden) en bieden weinig ruimte voor persoonlijke bezittingen of dagelijkse activiteiten. Volgens het koninklijk besluit van 3 februari 20198 moeten cellen echter beschikken over ten minste 10m² voor één gedetineerde en 12m² voor twee gedetineerden. Bijgevolg voldoen de cellen die zijn omgebouwd tot duo-cellen aan de vereisten van de basiswet[9] zoals gespecificeerd in dit koninklijk besluit.

Overbevolking heeft directe gevolgen voor het leven in detentie.

Opsluiting in te kleine ruimtes, moeilijkheden om te rusten, te eten, te schrijven of individuele activiteiten uit te voeren, het belijden van het geloof (bijvoorbeeld gebeden), toename van spanningen en het risico op incidenten, … De commissie heeft ook een wijdverspreide frustratie bij de gedetineerden vastgesteld, die nog wordt verergerd door het uitblijven van concrete maatregelen van de regering om de overbevolking te verminderen en de detentieomstandigheden te verbeteren.

Concreet zijn hier enkele voorbeelden van directe gevolgen voor de gedetineerden:

[8] Koninklijk besluit van 3 februari 2019 tot uitvoering van de artikelen 41, § 2 en 134, § 2 van de wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, *M. B.*, 14 februari 2019, art. 1.
[9] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 41.

- De voorzieningen (televisie, telefoon, eettafel) blijven beperkt;
- De standaard douchetijden voor één persoon zijn niet direct aangepast aan meerdere bewoners;
- De vertrouwelijkheid van de communicatie via Justfromcell (Telio) (*internetbankieren*, verzoeken aan de PSD, vragen aan de commissie, ...) roept vragen op in het kader van duo- of trio-cellen, aangezien het televisiescherm dat de gedetineerden gebruiken om te schrijven vrij groot is en dus zichtbaar voor medegedetineerden, bovendien moet het scherm worden gedeeld tussen de gedetineerden;
- Hetzelfde geldt voor telefoongesprekken met de advocaat of naasten;
- De vochtigheid die door de douche[10] wordt gegenereerd, verdwijnt moeilijk;
- Het schoonhouden van de cel wordt bemoeilijkt, temeer daar het uiterst moeilijk is om een raamwisser of ander schoonmaakmateriaal te verkrijgen;
- Wanneer het water tijdens het douchen niet snel wegloopt via de afvoer, verspreidt het zich door de cel en maakt het de matras op de vloer en de lakens nat;
- De betonnen vloer is bijzonder koud;
- De koelkast wordt gedeeld door de gedetineerden, maar het komt voor dat halalproducten naast andere producten liggen die dat niet zijn.

Aanbeveling aan de directie

Naast de aanbevelingen van de CTRG met betrekking tot maatregelen ter bestrijding van overbevolking in gevangenissen, en meer in het bijzonder voor Haren, beveelt de commissie de directie aan:

De ruimtelijke en tijdsindeling van de cellen aan te passen (gedetineerden op bepaalde momenten toestaan de cel te verlaten) om een minimum aan privacy en comfort te garanderen;

Om dweilen uit te delen zodat gedetineerden hun cel goed kunnen schoonmaken;

Rekening te houden met de compatibiliteit van gedetineerden alvorens hen in duo's of trio's onder te brengen;

De gedetineerden te informeren over de tijdelijke maatregelen en de termijnen voor celwisselingen;

Regelmatig te controleren wat de gevolgen van de overbevolking zijn voor de mentale en fysieke gezondheid van de gedetineerden.

C. HET REGIME EN DE ACTIVITEITEN

Volgens de basiswet, en behoudens uitzonderingen, vindt de uitvoering van de vrijheidsstraf en de vrijheidsbeperkende maatregel plaats in het kader van een regime van gemeenschapsleven of een regime van semi-gemeenschapsleven[11], wat overeenkomt met de terminologie van een "open" regime in het eerste geval en een "semi-open" of "gesloten" regime in het tweede geval[12] . **Het principe is dus dat men toestemming heeft om zich** in de gevangenis **te verplaatsen**, al was het maar voor activiteiten, om sociale contacten te onderhouden.

[10] De ramen bestaan uit een dikke ruit en een naar links draaiend luik dat ventilatie mogelijk maakt. Deze ventilatie wordt ook verzorgd door een ventilatiesysteem aan het plafond, dat soms nogal luidruchtig en opdringerig is.
[11] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 48.
[12] RIO van de gevangenis van Haren, blz. 17 en 18.



Figuur 8 Website van de gevangenis geraadpleegd op 7 maart 2026

De eerste vaststelling van de commissie is in tegenspraak met het principe dat in de wet is vastgelegd: het open regime is een uitzondering geworden. Sinds 13 december 2025 telt Ocean House geen enkele open afdeling meer. De gedetineerden verblijven ofwel in een semi-open ofwel in een volledig gesloten regime. In principe zouden er 8 van de 19 afdelingen in Ocean House open moeten zijn. De gedetineerden zelf geven aan dat ze de indruk hebben dat de directie geen enkel open regime meer wil. Hetzelfde fenomeen is ook waarneembaar in de andere gevangenissen, met name omdat het open regime voldoende personeel vereist en zodra niet aan dit criterium wordt voldaan, zelfs de eenheden die geacht worden open te zijn, dat niet zullen zijn.

Hoewel de overgang van een gedetineerde van het ene regime naar het andere in het RIO was voorzien in de vorm van *punten die werden verzameld bij incidenten*[13] (boven een bepaald aantal punten werd de gedetineerde overgeplaatst naar een strenger regime), lijkt het erop dat dit systeem in de praktijk niet meer van kracht is.

De commissie heeft vernomen dat een regelmatige evaluatie van de gedetineerden door een intern interdisciplinair comité, bestaande uit de directie en personeelsleden, het mogelijk zou maken om te beslissen over veranderingen in de regimes van de gedetineerden.

De commissie betreurt het **gebrek aan transparantie**, zowel ten opzichte van haarzelf als ten opzichte van de gedetineerden: wordt de gedetineerde ervan op de hoogte gebracht dat zijn profiel zal worden geanalyseerd? Hoe vaak gebeurt dit? Hoe worden deze wijzigingen geobjectiveerd? Wie neemt deel aan de disciplinaire vergadering?

[13] Reglement van de gevangenis van Haren, bijlage 3.



CHECKLIST REGIME

	OCEAN	MOUNTAIN	ARCTIC	LAKE	FOREST
Préau Wandeling	☐	☐	☐	☐	☐
Portes Ouvertes Open Deur	☐	☐	☑	☐	☐
Fitness	☐	☐	☑	☐	☐
Cours Lessen	☐	☐	☐	☐	☐
Cuisine Keuken	☐	☐	☐	☐	☐

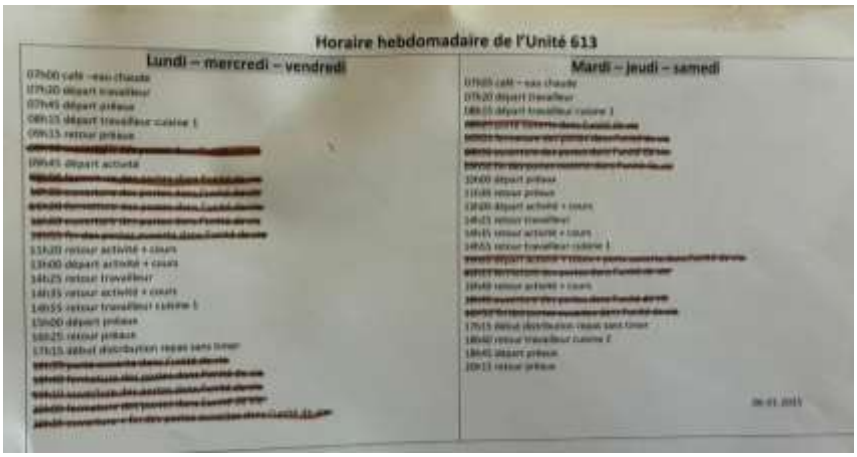
Het jaar 2025 werd gekenmerkt door een overgang van **verschillende wooneenheden naar strengere regimes**, met name in het arresthuis.

Deze tendens om afdelingen te 'sluiten' wordt ingegeven door een tekort aan personeel, het stijgende aantal gedetineerden in de gevangenis dat tot overbevolking leidt, en bijgevolg het onvermogen van het aanwezige personeel om de taken uit te voeren die nodig zijn voor het invoeren van open regimes. Deze beslissingen worden met name gesteund door de vakbonden, die van mening zijn dat de veiligheid van het personeel onder de huidige omstandigheden niet kan worden gewaarborgd.

Figuur 9 Regime-checklist

Bovendien leidt het structurele personeelstekort, zelfs in de afdelingen die open blijven, tot **het vaak afzeggen van activiteiten** (workshops, sport, toegang tot de keukens), het inkorten van de open-deur-tijden en, soms, tot beperkingen op de toegang tot de wandeling of tot bezoeken.

Het rooster van afdeling 613 in Vorst, januari 2025, dat in september 2025 nog steeds hing, getuigt van de schrapping van activiteiten voor de betrokken gedetineerde.



In Forest House hebben een gedetineerde en een personeelslid gemeld dat kinderen die bij hun moeder verblijven soms hele dagen zonder open deuren in de cel opgesloten bleven.

Figuur 10 Wekelijks rooster afdeling 613

Aanbeveling aan de directie

Het proces dat leidt tot wijzigingen in het regime transparanter maken voor de gedetineerde en voor de gevangenispersoneelsleden;

Het aantal annuleringen van activiteiten zoveel mogelijk beperken;

Indien activiteiten worden geannuleerd, de gedetineerden hiervan binnen een redelijke termijn op de hoogte brengen. Houd rekening met kwetsbare personen wanneer de celdeuren worden gesloten: kinderen, kwetsbare personen, …

D. SANCTIES EN ORDEMAATREGELEN

De basiswet biedt een strikt kader voor de sancties en controlemaatregelen waarover de gevangenisdienst beschikt[14]. Wat de sancties betreft, is de zwaarste en die welke de meeste problemen en vragen oproept met betrekking tot de eerbiediging van de grondrechten, de opsluiting in een strafcel.

Er moet worden benadrukt dat de klachtencommissie(s) een zeer belangrijke rol speelt bij sancties en controlemaatregelen en vaak meer bijdraagt dan de commissie(s) van toezicht om de naleving van de rechten van gedetineerden te waarborgen.

1. De strafcellen

Tijdens de bezoeken die in 2025 zijn afgelegd aan de isolatiecellen (de strafcellen – cachot – en de 'time-outs') van de gevangenis, heeft de commissie van toezicht een reeks **zorgwekkende bevindingen** vastgesteld met betrekking tot de materiële detentieomstandigheden, de toegang tot grondrechten en de zorg voor kwetsbare personen:

- Het hele jaar door bleef het aantal gedetineerden dat in de cel werd geplaatst hoog (tot 14 tegelijk, waarvan een meerderheid in de afdeling Ocean).
- Het bleek dat in deze **cellen vaak personen met ernstige psychische stoornissen**, of zelfs gedetineerden, **worden ondergebracht**, wat de vraag oproept of de isoleercel wel geschikt is als reactie op situaties van psychiatrische kwetsbaarheid.
- Er werden ook problemen vastgesteld op het vlak van infrastructuur en maaltijden:
- In verschillende gevallen werden gedetineerden als straf voor vernielingen van hun matras beroofd, waardoor ze gedwongen waren om op de betonnen vloer of op stukjes schuimrubber te slapen.
- Defecte waterfonteinen, onbruikbare toiletten die tot wateronderbrekingen leiden, gedeeltelijk ondoorzichtige ramen die het natuurlijke licht beperken. Het herhaaldelijk ontbreken van stoelen voor de gesprekken maakt de bezoeken bovendien weinig geschikt voor een waardige uitwisseling.
- De toegang tot basisbehoeften vraagt om bijzondere aandacht. Er is vastgesteld dat een gedetineerde die na 17.00 uur in de isoleercel werd geplaatst, bijna 24 uur zonder eten heeft gezeten; ook al heeft hij zijn avondmaaltijd niet daadwerkelijk gekregen, er is geen systematische regeling voorzien om deze situatie op te vangen.
- Bovendien wordt de uitreiking van maaltijden niet formeel bijgehouden, wat elke controle achteraf onmogelijk maakt. Er zijn ook gevallen gemeld waarin het ontbijt ontbrak wanneer de uitreiking van brood de dag ervoor niet was voorzien.
- Het kleine luikje in de deur om met de gedetineerde te kunnen praten, zit erg laag, waardoor iedereen die met de gedetineerde wil praten, moet hurken, maar er zijn geen stoelen of krukjes beschikbaar, wat het erg ontmoedigt om met de gedetineerde te praten.

Ook de toegang tot gezondheidszorg baart zorgen. Er is gemeld dat gedetineerden met astma geen toestemming kregen om hun inhalator te gebruiken zonder dat de arts vooraf aanwezig was, hoewel het om een voorgeschreven behandeling gaat die zij gewoonlijk bij zich hebben. Een dergelijke praktijk, ingegeven door het gebrek aan medische kennis van het personeel, zou de gedetineerden echter aan een reëel gezondheidsrisico kunnen blootstellen. Hoewel de

[14] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 107 e.v.

gedetineerden tijdens de bezoeken in principe door een arts en een directeur waren onderzocht[15], werden er vertragingen geconstateerd.

Meer in het algemeen **werden er "vrijwillige" plaatsingen waargenomen**, die soms werden gezien als de enige manier om een gesprek met de directie te krijgen.

De traceerbaarheid en transparantie van de disciplinaire maatregelen lijken ontoereikend:

- Meerdere malen waren de aanwezige beambten niet in staat de redenen, de duur of de begindatum van de plaatsing in de isoleercel aan te geven, waardoor navraag bij andere verantwoordelijken nodig was.
- Sommige gedetineerden verklaren niet te weten hoe lang de maatregel tegen hen duurt. De wet schrijft echter voor dat er een rapport moet worden opgesteld[16], dat aan de directeur moet worden doorgegeven, met een beschrijving van de ten laste gelegde feiten wanneer het gaat om het opleggen van een sanctie. Wat de strafcel betreft: hoewel er een formulier is opgesteld om alle informatie over deze sanctie te verzamelen[17] , worden deze rapporten in veel gevallen niet onder de beambten verspreid, waardoor de informatie niet wordt doorgegeven.

Ten slotte is de situatie van gedetineerden met psychiatrische stoornissen die in deze strafcellen zijn geplaatst bijzonder zorgwekkend. Er zijn gevallen van zelfverminking, pogingen tot brandstichting of ernstige vernielingen geconstateerd, soms in een context van frequente overplaatsingen tussen afdelingen, wat leidt tot instabiliteit en verlies van houvast. Verschillende gedetineerden leken in grote nood te verkeren, waren schaars gekleed, verward en mentaal afwezig.



Figuur 71 Reflectiecel

Al deze bevindingen wijzen op structurele tekortkomingen die zowel betrekking hebben op de materiële omstandigheden als op de begeleiding, de continuïteit van de zorg en de waarborg van de grondrechten binnen deze cellen. Er moet prioritaire aandacht worden besteed aan de opvang van kwetsbare gedetineerden en aan **de verbetering van de basisvoorzieningen** (beddengoed, voeding, toegang tot water).

Aanbeveling aan de directie

Plaats stoelen voor de strafcellen om normaal met de gedetineerde te kunnen praten.

Zorg ervoor dat er 's ochtends ten minste één maaltijd wordt verstrekt wanneer de gedetineerde 's avonds in de strafcel is geplaatst.

Vermeld de verstrekking van maaltijden op het formulier waarop de informatie over de straf wordt vastgelegd, om de follow-up te waarborgen.

[15] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 137, §2.
[16] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 144.
[17] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 138.

2. Fouilleringen

De controlemaatregelen, de fouilleringen, kunnen drie verschillende vormen aannemen: de fouillering van de cel, de fouillering met kleding en de fouillering van het lichaam, dat wil zeggen zonder kleding. Het is deze laatste die de meeste klachten van gedetineerden veroorzaakt. Er is een procedure ingesteld zodat de gedetineerde zich bij plaatsing in isolatie kan uitkleden zonder volledig naakt te hoeven zijn. Volgens getuigenissen zou de procedure door sommige bewakers niet worden nageleefd: sommigen melden dat ze geen handdoek voor zich mochten houden, dat de feiten een naaktfouille niet rechtvaardigden, of dat de fouillering niet plaatsvond in aanwezigheid van twee bewakers van hetzelfde geslacht[18].

We hebben vastgesteld dat de procedures bij de klachtencommissie(s) hebben geleid tot een verandering in de praktijk en daarmee tot een sterke beperking van de problematische situaties, maar ook tot meer geruststelling bij de gedetineerden wat betreft de bescherming van hun rechten. Hoewel er in sommige gevallen nog steeds fouilleringen plaatsvinden die niet aan de procedure voldoen, zijn deze zeldzaam en hebben gedetineerden systematisch de mogelijkheid om verhaal in te stellen, wat zeer nuttig zal zijn.

3. De fouillering door de politie op 16 juni 2025

Op 16 juni 2025 vond op bevel van een onderzoeksrechter een politieoperatie plaats. Deze operatie, waarvoor meer dan honderd politieagenten met honden nodig waren, maakt deel uit van de strijd tegen de drugshandel die vanuit de gevangenis blijft plaatsvinden. De directie was hiervan vooraf op de hoogte gesteld.

De huiszoekingen vonden plaats in de Ocean-eenheid (voorlopige hechtenis) in Cluster 13: eenheden 131-132-133. In totaal **werden 35** van de 104 cellen **doorzocht**. Er werd **materiaal vernield**: koelkasten, magnetrons, sifons, gebedskleden... Op verzoek van de directie hebben de gevangenisbewaarders een lijst opgesteld van het materiaal dat eigendom was van de instelling en door de politie werd vernield.

De operatie in drie fasen begon kort na 6 uur 's ochtends in celblok 131, waarna men doorging naar celblok 132 en eindigde bij celblok 133. In dit laatste celblok was de schade het grootst.

- Er waren zeer veel politieagenten, in feite meer dan honderd, en ze werden vergezeld door verschillende honden;
- Het personeel werd opgesloten in hun kantoren, hun telefoons werden afgenomen en het was hen verboden te kijken naar wat er gebeurde;
- Sommige bureaus werden doorzocht, maar er werd geen schade aangericht.

Wat de gedetineerden betreft, drongen gemaskerde politieagenten de cellen binnen; aanvankelijk bleven de honden buiten de cel met andere agenten, voordat ze ingrepen. Een gedetineerde werd ruw uit bed gehaald en onmiddellijk geboeid. Een andere gedetineerde zegt dat hij klappen heeft gekregen. Verschillende gedetineerden waren shirtloos en droegen alleen een boxershort, en verzoeken om naar het toilet te gaan of zich aan te kleden werden afgewezen. Alle gedetineerden, met hun handboeien strak op de rug, werden naar de fitnessruimte gebracht in afwachting van het einde van de operatie.

Een 'positieve' gedetineerde legt uit dat toen de hond aan hem snuffelde, hij meteen de drugs overhandigde die hij in zijn boxershort had verstopt. Hij werd naar een aparte ruimte geleid waar

[18] Collectieve brief nr. 141 van 30 januari 2017 betreffende het fouilleren.

hij naakt werd gefouilleerd en buigingen moest maken. Hij geeft aan dat deze agenten geen bivakmutsen droegen. Voordat hij voor verhoor naar een extern politiebureau werd gebracht, moest hij erop aandringen dat hij een korte broek mocht aantrekken, maar hij was nog steeds met ontbloot bovenlijf. De volgende dag kwam hij terug met een dagvaarding om in september te verschijnen. Drie gedetineerden werden door de politie meegenomen.





Figuur 82 en 13 Toetsenbord en magnetron vernield tijdens de interventie

Aan het einde van de operatie ontdekten de gedetineerden de schade in hun cel:

- magnetrons gedemonteerd of vernield, koelkasten beschadigd, deksels van diepvriezers eraf gerukt, verschillende koelkasten losgekoppeld en op de grond gegooid;
- Wastafelsifon uit elkaar gehaald;
- Verbogen pollepel;
- Een beschadigd tv-scherm, een toetsenbord waarvan de letters zijn losgerukt, een onbruikbare muis, een kapotte telefoonhouder;
- De vloer ligt bezaaid met rijst, macaroni, pakjes pasta, opengescheurde cornflakes, geopende pakjes koekjes, verspreid over de vloer, en zelfs een geopend blikje sardines;
- Tabak verspreid over het eten en besprenkeld met shampoo;
- Tabak, koffie en kruiden in een emmer gegoten, besprenkeld met afwasmiddel;
- Asbak leeggestort over de kleding;
- Omgegooide vuilnisbak op de was;
- Mayonaise en saus gemorst over de kleding;
- Opengesneden kussens, gescheurde jas;
- Aantekeningen en Koran verspreid over de vloer;
- Persoonlijke papieren en gebedskleed bespat met afwasmiddel.

Deze materiële schade brengt aanzienlijke financiële kosten met zich mee voor de instelling, maar deze vernielingen betekenen ook een groot verlies voor de gedetineerden, die hun kantine kwijt zijn en waarvan sommige kledingstukken onherstelbaar beschadigd zijn. Verschillende gedetineerden zullen waarschijnlijk nog een tijdje verstoken blijven van elektrische apparaten.

Wij betreuren het geweld waarmee deze politieactie is uitgevoerd, wetende dat de gedetineerden ondanks hun verzoeken geen enkele schadevergoeding zullen krijgen.

E. TOEGANG TOT GEZONDHEIDSZORG

Volgens artikel 88 van de basiswet ***heeft*** "***de gedetineerde recht op gezondheidszorg die gelijkwaardig is aan de zorg die in de vrije samenleving wordt verleend***". Dit is het beginsel van gelijkwaardige behandeling, dat ook in tal van andere internationale teksten is vastgelegd[19].

[19] Zie bijvoorbeeld: Resolutie 70/175 aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 17 december 2015, Minimumnormen van de Verenigde Naties voor de behandeling van gedetineerden (Nelson Mandela-regels), regel 24.

In principe wordt elke nieuwe gedetineerde binnen 24 uur na aankomst in de gevangenis door een arts onderzocht[20]. Na een maand moet hij opnieuw worden onderzocht. De continuïteit van de medische zorg lijkt echter erg moeilijk te zijn als het om de behandeling gaat.

Terwijl de wachttijden voor een medisch onderzoek bij een arts begin dit jaar te lang waren en de gedetineerden daar veelvuldig over klaagden, is de situatie sinds de aanwerving van verschillende nieuwe artsen aanzienlijk verbeterd. Er moet worden benadrukt dat deze aanwervingen een zeer positief effect hebben gehad op de gedetineerden, die voortaan niet meer klagen over de wachttijden om een arts te zien. Het probleem met betrekking tot de toegang tot tandheelkundige zorg is echter niet aan het verbeteren.

De situatie blijft nog rampzaliger op het vlak van tandheelkundige zorg. Op het moment dat dit wordt geschreven, is er nog steeds slechts één tandarts voor alle gedetineerden. En deze tandarts zou geen enkele (tand!)extractie uitvoeren. Er is een orthodontist aangekondigd, maar waarschijnlijk voor maximaal één dag per week.

Binnen de gevangenis zelf zijn er ruimtes voor gezondheidszorg met moderne en ruime voorzieningen, maar deze worden niet volledig benut en bij een bezoek aan het gebouw begin 2025 waren er ongebruikte ruimtes en apparatuur te zien.

De commissie van toezicht is in de loop van het jaar ongeveer veertig keer in actie gekomen. Met inachtneming van het medisch beroepsgeheim werd elke commissaris op de hoogte gehouden van de resultaten van het gesprek. De verzoeken van de gedetineerden zijn divers, maar hebben vaak betrekking op het voorschrijven van medicijnen of verzoeken om vervoer naar een poliklinische consultatie. Volgens onze informatie vinden deze vervoersacties niet plaats zoals ze zouden moeten[21] , voornamelijk om redenen die verband houden met de DAB, of vanwege de toestemming van artsen of directeuren. Dit probleem werd benadrukt in het vorige rapport van de commissie van toezicht[22] .

De arts van de commissie heeft, zoals zijn taak voorschrijft, geprobeerd om met toestemming van een gedetineerde haar medisch dossier in te zien, maar dit was op dit moment niet mogelijk.

F. DE MAALTIJDEN

Artikel 42 van de basiswet van 12 januari 2005 bepaalt: "*De voeding van de gedetineerde moet in voldoende hoeveelheid worden verstrekt, voldoen aan de moderne hygiënenormen en, indien nodig, worden aangepast aan de eisen van zijn gezondheidstoestand.*"

Volgens het huishoudreglement van de gevangenis v[23] : "*De gedetineerde krijgt drie maaltijden per dag, die voldoen aan de regels inzake hygiëne en evenwichtige voeding. Speciale dieetmenu's zijn alleen mogelijk op medisch advies. (...)*

De maaltijden worden als volgt uitgedeeld:

- *Ontbijt: wordt de avond ervoor geserveerd. Op dat moment zijn koffie en warm water beschikbaar.*
- *Lunch: wordt de dag ervoor uitgedeeld, tenzij het (gedeeltelijk) warm is. Koffie en heet water zijn doorgaans beschikbaar.*
- *Avondeten: meestal tussen 17.00 en 17.30 uur*.

[20] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 89; bovengenoemd koninklijk besluit van 8 april 2011, art. 5.
[21] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 93.
[22] Jaarverslag van de commissie van toezicht van Haren van 2024, blz. 16.
[23] ROI van de gevangenis van Haren, p. 16.

Concreet betekent dit dat **alle maaltijden in één keer worden uitgedeeld**. Koffie of thee wordt 's ochtends uitgedeeld en overdag vindt de uitdeling van de maaltijden plaats rond 17.00 uur.

Wat de bereiding van de maaltijden betreft, werken er tussen de 26 en 33 gedetineerden in de keuken. De gedetineerden koken niet, omdat ze daar niet voor zijn opgeleid, maar houden zich bezig met de hoeveelheden en het bereiden. Medewerkers voeren de zogenaamde "professionele" taken uit. Tijdens een staking is dit het enige werk van de gedetineerden dat in de gevangenis wordt voortgezet. Het eten wordt door de koks bereid en het afwegen wordt door de gedetineerden gedaan.

Zodra de maaltijden klaar zijn, meestal in het begin van de middag, worden ze geleidelijk in bain-maries (dus geen individuele porties) naar alle wooneenheden gebracht. Er werd ons op gewezen dat het eten in sommige gevallen urenlang in de gemeenschappelijke ruimte stond zonder dat de koelketen werd gerespecteerd, omdat de koelkasten niet werkten.

Wat de hoeveelheden betreft, is het gewicht van het voedsel afkomstig uit een DBFMO-contract dat in 2018 is gesloten tussen de Regie der Gebouwen en Cafasso NV, in het kader van een aanbesteding die in 2012 is uitgeschreven.

In werkelijkheid is dit in de loop der jaren aangepast sinds de opening van de gevangenis van Haren. Er is een bestek en een Excel-document dat wordt bijgewerkt door Compass (de particuliere partner die verantwoordelijk is voor de keukens). De procedure voor de hoeveelheden verloopt als volgt:

- Bekijk het dagmenu. Bijv. maandag 13 oktober 2025 Er staan aardappelen (PDT) op het menu.
- Kijk in Excel: aardappelen = 200 g
- Kijk naar het aantal gedetineerden op die dag. Kijk naar de afdeling. Bijv. op 13 oktober 2025 zijn er in afdeling 111 31 gedetineerden.
- 31 gedetineerden x 200 gram = 6200 gram



42

COMPASS — 13/10/2025 à 19/10/2025 — FR

Lundi 13/10/2025	Mardi 14/10/2025	Mercredi 15/10/2025	Jeudi 16/10/2025	Vendredi 17/10/2025	Samedi 18/10/2025	Dimanche 19/10/2025
PETIT DEJEUNER						
Pain blanc/gris	Pain blanc/gris	Pain blanc/gris	Pain blanc/gris	Pain blanc/gris	Pain blanc/gris	Pain blanc/gris
Confiture/Choco/beurre	Confiture/Choco/beurre	Confiture/Choco/beurre	Confiture/Choco/beurre	Confiture/Choco/beurre	Confiture/Choco/beurre	Confiture/Choco/beurre
chocolat	Maredsous à tartiner	sirop de poires	Eau	Filles de speculoos	philadelphia	Camembert
Banane	Pomme	Orange	Jus d'orange	Banane	Poire	Jus de pomme
Fromage frais aux fruits	Yaourt Nature	Yaourt aux fruits	Fromage frais (pt Suisse)	Lait	Yaourt aux fruits	Yaourt sucré
REPAS DU MIDI						
Café ou thé	Café ou thé	Café ou Thé	Café ou thé	Café ou thé	Café ou thé	Café ou Thé
Sardines	omelette	salade de surimi	jambon de dinde	pâtes à la grecque	Pistaolère	Gouda
			Tomate			
Salade de Pâtes						
REPAS DU SOIR						
Courgette et basilic	Lyonnais	Basque	Créry	Asperge	Céléri rave	Endives tomates
saucisse campagne	Jambon/fromage/pois/pomme	Filet de Poulet	Chili con carne	Filet de poisson	beefburger	Cuisse de poulet
saucisse volaille						
saucisse vg	Fromage/pois/pesto	Burger Végétal	Chili sin carne		Burger VG	Quiche
jus brun		Béarnaise		Sauce	Poivre vert	Marengo
choux de BXL		Légumes			Salade mixte	Petit pois
PDT	Pâtes	PDT noisettes	Riz	Stoemp céleri-rave	PDT épicées	PDT
Pudding vanille	Gaufre au chocolat	Légos	Flan Caramel	Semoule vanille	Riz au lait	Glace

Menu sans porc — Menu végé

Bon appétit !

Figuur 104 Voorbeeld van een weekmenu

In de praktijk worden de hoeveelheden iets naar boven bijgesteld. Als er 6200 gram zou moeten worden gegeven, zal dat in werkelijkheid eerder 6500 gram zijn.

Ondanks dit goed geoliede systeem en de zichtbaar verhoogde hoeveelheden:

- Klagen veel gedetineerden over de kleine hoeveelheden en dit in elk 'House'. Om deze reden rekenen veel gedetineerden meer op hun kantine om zich te voeden of hun maaltijden aan te vullen. Bijgevolg zijn gedetineerden die zich geen kantine kunnen veroorloven vaak slechter gevoed dan de anderen.
- Er zijn ook veel gedetineerden die de arts vragen om een dubbele portie voor te schrijven zodat ze genoeg te eten hebben, zelfs als dat medisch niet nodig is.
- Een ander probleem waarmee de gevangenis te maken heeft, is voedselverspilling. Zoals eerder vermeld, kopen sommige gedetineerden bepaalde levensmiddelen in de kantine en kiezen ze er soms voor om geen gebruik te maken van de maaltijdverstrekking. Aangezien de maaltijden echter worden uitgedeeld op basis van het aantal aanwezige gedetineerden, wordt het eten vaak weggegooid wanneer iemand niet opneemt wat hem toekomt. We krijgen dus paradoxaal genoeg meldingen van grote hoeveelheden voedselverspilling, terwijl anderen klagen over een tekort aan voedsel. We verzoeken de directie om een betere oplossing te zoeken om dit soort situaties te voorkomen.

Wat de verdeling betreft, wordt de maaltijd één keer per dag uitgedeeld, rond 17.00 uur. Deze bestaat uit een half brood, yoghurt, boter, fruit, jam, een bijgerecht met saus, zetmeelrijk voedsel, soep, groenten en een dessert. Wanneer een dubbele portie van toepassing is voor een gedetineerde, wordt alles verdubbeld, behalve het brood en het dessert. Deze dubbele portie houdt verband met het innemen van medicijnen of een door de arts voorgeschreven dieet.

Wanneer gedetineerden in de isoleercel worden geplaatst, wordt de maaltijd niet systematisch uitgedeeld. Er wordt rekening gehouden met de lijst die om 6 uur 's ochtends wordt afgedrukt. Gedetineerden die tussen het moment van afdrukken en het moment van uitdelen in de strafcel worden geplaatst, worden dan niet meegeteld en vergeten. Zij zullen dus meer dan 24 uur niet kunnen eten.



Figuur 15 Foto van een ontbijt en een lunch

Aanbeveling aan de directie

Verbeter de uitreiking van de maaltijden om de koelketen te waarborgen en om gedetineerden in de strafcel van voedsel te voorzien.

De hoeveelheid voedsel in de ochtend- en middagmaaltijden verhogen, aangezien deze erg klein zijn voor een gedetineerde die zich geen extra kantinevoedsel kan veroorloven.

Zorg voor een procedure voor gedetineerden die ervoor kiezen af te zien van de maaltijdverstrekking, om voedselverspilling zoveel mogelijk te beperken.

G. De kantine

Volgens artikel 47 van de basiswet "*heeft een gedetineerde het recht om [...] op eigen kosten duurzame goederen en consumptiegoederen aan te schaffen uit het aanbod van een kantinedienst*".

Sinds februari 2025 worden kantinebestellingen geplaatst via Telio, de dienst die voor gedetineerden in hun cel toegankelijk is. Dit heeft een einde gemaakt aan het terugkerende probleem van het al dan niet doorgeven van bestellingen via het personeel en zorgt ervoor dat er een overzicht blijft bestaan van wat er is besteld. Via Telio kunnen gedetineerden zien wat er nog op hun rekening staat. Dit systeem heeft helaas geleid tot een aantal frustraties en klachten vanwege de discrepantie tussen wat er op hun rekening staat en wat ze hebben uitgegeven. Te goeder trouw plaatsen ze soms een bestelling op basis van wat ze op hun rekening zien staan en zijn ze verbaasd wanneer ze enkele dagen later merken dat dit niet meer overeenkomt met hun berekening, wat onvermijdelijk leidt tot verzoeken om terugbetaling bij de boekhouddienst.

Aan het einde van het jaar is de leverancier Solutious (Colruyt) geworden, ter vervanging van de voormalige leverancier die aan Delhaize was verbonden. De catalogus is bijgewerkt, maar dit heeft geleid tot klachten van sommige gedetineerden die op basis van de oude prijzen hadden besteld. Sommige gedetineerden hebben zich bovendien beklaagd over de hoge prijs[24] van bepaalde basisbenodigdheden sinds deze verandering.

Deze prijsverschillen worden door de directie verklaard door een just-in-time-systeem en de wet van vraag en aanbod.

Als gevolg van de vele gevallen van vertraagde levering **waren er op de dag van de uitdeling bedorven verse producten**. Momenteel worden verse en diepvriesproducten in speciale bakken uitgedeeld om de koelketen te respecteren.



Figuur 116 Bestelscherm kantine

Elke cluster is uitgerust met een keuken. Om deze te kunnen gebruiken, moeten de gedetineerden **zich vooraf inschrijven en hun eigen voedsel meebrengen**. Het is echter voorgekomen dat de directie via Telio heeft laten weten dat de keukens van de eenheden gesloten zijn omdat de activiteiten zijn opgeschort (personeelstekort, stakingen, …). De gedetineerden merken op dat dit gevolgen heeft voor het beheer van hun voorraad, waarbij sommige voedingsmiddelen bederven. **De directie vergoedt de kosten die de gedetineerden** voor hun voedsel **maken niet,** ook al is het juist door het gebrek aan toegang tot de keuken dat het financiële verlies ontstaat.

Alle cellen waren voorheen uitgerust met een magnetron. In de loop van het jaar heeft de gevangenis besloten om geen nieuwe magnetrons meer aan te schaffen, vermoedelijk om budgettaire redenen, en om de magnetrons uit de cellen van nieuwkomers te verwijderen.

Alle gedetineerden, ongeacht het gebouw of de status, hebben onlangs de mogelijkheid gekregen om via de kantine een Air Fryer te kopen. Bij die gelegenheid heeft de gevangenis, zonder hen voorafgaand aan de aankoop te waarschuwen, besloten dat hun magnetron zou worden verwijderd. Vandaag lijkt het erop dat deze maatregel bekend is.

[24] Op het moment dat we dit schrijven (27 maart 2026) kost het pakje met 3 gemengde paprika's € 7,97

Gedetineerden die geen inkomen hebben, kunnen via het steunfonds voor gedetineerden 15 euro per maand ontvangen. Volgens de boekhouddienst vindt deze uitkering niet plaats als een gedetineerde meer dan 300 euro op zijn rekening heeft staan, wat normaal is aangezien het om **steun voor de meest behoeftigen** gaat. Indien de gedetineerde in de loop van de maand een bedrag ontvangt dat bijvoorbeeld door een derde is overgemaakt, wordt dit bedrag in mindering gebracht op de 15 euro.

Toiletpapier wordt normaal gesproken één keer per week aan elke gedetineerde uitgedeeld. Er wordt één rol per cel uitgedeeld, ongeacht het aantal gedetineerden in de cel. Daarom moet elk extraatje in de kantine worden gekocht, wat een probleem vormt voor degenen die geen inkomen hebben. Het is overigens regelmatig niet op voorraad, net als vloertrekkers.

Wat de terugbetalingen betreft, moeten deze voortaan binnen 24 uur na de verdeling worden aangevraagd, anders weigert de boekhouding terug te betalen. Deze nieuwe regel laat minder tijd dan de oude termijn van 48 uur en kan tot moeilijkheden leiden. Wanneer een gedetineerde bijvoorbeeld naar de strafcel wordt gebracht nadat hij zijn kantine heeft ontvangen, is het voor hem onmogelijk om een terugbetaling aan te vragen.



Figuur 127 Cel met matras op de vloer

Er zijn veel gevallen waarin **terugbetalingen worden geweigerd**, en de zeer korte termijn maakt dit nog meer moeilijk. Voor gedetineerden die afhankelijk zijn van de toelage van 15 euro, kan een geweigerde terugbetaling directe gevolgen hebben voor het dagelijks leven en het gevoel van onrechtvaardigheid in de gevangenis versterken. Dit gevoel is nog sterker wanneer de fout niet aan de gedetineerde kan worden toegeschreven: andere diensten van de gevangenis kunnen in gebreke zijn gebleven, en de gedetineerde zou daar niet de gevolgen van moeten dragen.

Rechts de gele klapdeur in westernstijl die naar de douche- en toiletruimte leidt. De deuren laten een open ruimte boven de vloer vrij waardoor het overtollige water wegloopt. Daarom zijn dweilen onmisbaar, vooral in cellen met matrassen op de vloer, omdat het douchewater onder de matras doorloopt

Aanbeveling aan het management

Terugkeren naar een termijn van 48 uur voor het indienen van een verzoek tot terugbetaling.

Accepteer te late terugbetalingsverzoeken indien de fout bij een andere persoon dan de gedetineerde ligt.

Elke cel voorzien van een vloertrekker.

H. De bibliotheken

De basiswet schrijft voor dat de gevangenisdienst ervoor moet zorgen dat gedetineerden **toegang** hebben **tot een bibliotheek**[25], evenals het reglement van de gevangenis[26]. Binnen de gevangenis zijn er verschillende bibliotheken, zodat gedetineerden niet het hele gevangeniscomplex hoeven te doorkruisen om er te komen. Er zijn 5 bibliotheken: twee in Ocean House, één in Mountain, één in Forest en één in Arctic. Toch waren begin 2025 verschillende bibliotheken nog niet operationeel, terwijl de gevangenis al in 2023 haar deuren opende.



Figuur 138 Bibliotheek in Forest House

De situatie is **in 2025** duidelijk **aanzienlijk verbeterd**. De 5 locaties zijn redelijk goed voorzien van boeken, dvd's, cd's en gezelschapsspellen. **De openingstijden zijn daarentegen vrij beperkt**, en het is moeilijk om een duidelijk beeld te krijgen van het bezoekersaantal, behalve dat ze voornamelijk op reservering werken, met maximaal 10 personen tegelijk.

In Mountain: deze bibliotheek werd aanvankelijk beheerd in samenwerking met de gemeentelijke bibliotheek van Haren, maar de bibliothecaris kon niet doorgaan omdat de subsidie waarmee hij deeltijd kon worden aangesteld, werd geschrapt. Hij werd vervangen door een dynamische medewerkster, die helaas in september Haren heeft verlaten. De situatie aan het einde van het jaar is dat de openingstijden over het algemeen zijn: maandagochtend, 45 minuten per afdeling waar meer gedetineerden interesse tonen, de rest deelt een uur aan het einde van de ochtend en dinsdagochtend (meestal gesloten). De bewaker die verantwoordelijk is voor deze activiteit is zeer gemotiveerd en wordt bijgestaan door twee gedetineerden (die er sinds de opening actief zijn, als assistenten in het kader van betaald werk volgens de geldende regels in de inrichting).

In Forest: de bibliotheek, die als eerste werd geopend in 2023, wordt beheerd door de vzw Rizome en haar vrijwilligers. Er zijn twee spreekuren, op maandag en vrijdag van 15.00 tot 16.50 uur, en één zaterdagochtend per maand.

In Arctic: L'Echappée belle is op donderdagochtend geopend na reservering via het "zorgteam".

In Ocean worden de bibliotheken beheerd door de vzw's CAAP culture (cluster 14) en APO voor cluster 13, met twee personen (vrijwilligers van de vereniging, vaak vergezeld door een vaste

[25] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 77, §2.
[26] ROI van de gevangenis van Haren, p. 28.

medewerker). De bibliotheek van cluster 13 is op donderdag tussen 9.30 en 12.45 uur toegankelijk voor gedetineerden van de afdelingen 13, 15 en 17. Wat de bibliotheek van cluster 14 betreft, is er normaal gesproken op dinsdag en vrijdag een permanentie, maar de contactpersoon was vaak afwezig.

Dankzij de actie "Bibliothèque suspendue" in verschillende Brusselse boekhandels konden boeken worden aangekocht of geschonken.

In Lake: afhankelijk van de situatie van de gedetineerde, in voorlopige hechtenis of veroordeeld, wendt hij zich tot de bibliotheek van Mountain of Ocean.

De bibliotheken worden druk bezocht, zijn aangenaam en redelijk goed voorzien van leesmateriaal (minpuntje voor gezelschapsspellen, 'educatieve' boeken en boeken in vreemde talen).

De terugkerende problemen met het vinden van beschikbaar gevangenispersoneel zouden ongetwijfeld moeten aanzetten tot het inzetten van gedetineerden om de lokalen te openen en te beheren, zelfs zonder de systematische aanwezigheid van een personeelslid of een vereniging.



Figuur 149 Flyers en openingstijden van de bibliotheken

Aanbeveling aan de directie

Creëer een werkplek voor gedetineerden in de bibliotheken om langere openingstijden mogelijk te maken en personeel vrij te maken voor andere taken.

De openingstijden uitbreiden.

I. HET ONTBREKEN VAN EEN DETENTIEPLAN

Op 29 april 2019 zijn de artikelen 35 tot en met 39 van de basiswet van 12 januari 2005 in werking getreden. **Vanaf dat moment moet voor elke gedetineerde** een **detentieplan worden opgesteld**. Dit is een basisinstrument voor de gevangenisbehandeling: het individuele detentieplan bevat een schets van het detentietraject en, indien van toepassing, activiteiten gericht op het herstel van met name de schade die de gedetineerde aan slachtoffers heeft toegebracht. Het detentieplan bevat ook eventuele adviezen over overplaatsingen die redelijkerwijs voor de veroordeelde kunnen worden voorzien, rekening houdend met de duur van

de opgelegde straffen, de criteria voor de toepassing van bijzondere uitvoeringsmodaliteiten en vervroegde vrijlating of de datum van definitieve vrijlating. Dit plan bevat tevens een lijst van activiteiten waaraan de veroordeelde kan deelnemen (werk, opleidingen, medische of psychologische behandeling, …).

De directeur speelt in dit kader een belangrijke rol: hij geeft de aanzet tot het detentieplan door de veroordeelde te informeren over de mogelijkheid om een detentieplan op te stellen. De directeur neemt, samen met de griffie, de PSD, de dienst voor gezondheidszorg in de gevangenis en het toezichtskader, deel aan het onderzoek naar de persoon en zijn situatie. Samen met de veroordeelde stelt hij het detentieplan vast op basis van de vastgestelde behoeften en noodzaak. De directeur legt het detentieplan ter ondertekening voor aan de gedetineerde en stelt ten slotte de termijn vast voor de evaluatie van het plan.

De commissie stelt vast dat geen van deze maatregelen in de gevangenis van Haren wordt toegepast.

Een gedetineerde helpen bij het stellen van doelen en het bereiken daarvan op het gebied van schadevergoeding aan het slachtoffer, de wijze van uitvoering van de straf, opleiding, werk, psychosociale begeleiding, … Het idee van een detentieplan is afhankelijk van de participatie en de verantwoordelijkheid van de gedetineerde. Op dit moment heeft de gevangenis van Haren echter moeite om het beoogde systeem te implementeren en te verfijnen.

Aanbeveling van de commissie

De commissie beveelt aan dat het detentieplan in de gevangenis van Haren wordt gerealiseerd.

In aansluiting op de CTRG beveelt de commissie **aan de federale regering** – en in het bijzonder de **minister van Justitie** – aan alle nodige maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat voor elke veroordeelde gedetineerde daadwerkelijk een individueel detentieplan wordt opgesteld, uitgevoerd en opgevolgd. De regering moet bijzondere aandacht besteden aan de investering in voldoende en speciaal hiervoor opgeleid personeel.

J. HET ONTBREKEN VAN EEN SCHEIDING TUSSEN VERDACHTEN EN VEROORDEELDEN

Het beginsel van de **scheiding tussen verdachten en veroordeelden**, dat is vastgelegd in verschillende internationale teksten, zoals het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten[27], dient met name om personen die nog als onschuldig worden beschouwd te beschermen tegen de invloed van veroordeelden. Dit scheidingsbeginsel is ook in Belgisch recht omgezet in de basiswet[28].

In principe verblijven in de gevangenis van Haren de veroordeelden in het strafhuis, Mountain, en de verdachten in het arresthuis Ocean. Dit is overigens ook wat het huishoudelijk reglement van Haren voorschrijft*: "verdachten worden gescheiden gehouden van veroordeelden"*[29].

[27] Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, gesloten te New York op 19 december 1966, goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, *B.S.*, 6 juli 1983, art. 10.
[28] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 11.
[29] ROI van de gevangenis van Haren, p. 18.

Deze strikte scheiding wordt niet nageleefd, temeer daar de opnamecapaciteit van Mountain aanzienlijk lager is dan die van Ocean. Ook in de vrouwenafdeling, in Forest House, wordt de scheiding niet nageleefd.

Desondanks worden de veroordeelde gedetineerden in Ocean ondergebracht, met de nadelen die dat met zich meebrengt: een minder flexibel regime, gedetineerden die voortdurend van cel wisselen en grotere promiscuïteit. Om deze reden vragen velen om in Mountain te worden ondergebracht, zoals het hoort, en zien zij zich genoodzaakt maandenlang te wachten bij gebrek aan beschikbaarheid.

Niettemin zou er een regeling kunnen worden getroffen om veroordeelden en verdachten zo goed mogelijk in aparte wooneenheden onder te brengen. In de arresthuis worden veroordeelden namelijk vaak in dezelfde wooneenheden geplaatst als verdachten, terwijl men zich zou kunnen voorstellen dat ze onder elkaar worden gegroepeerd om deze situatie te vermijden. Er zijn ook veel recidivisten die terugkeren naar de gevangenis en in dezelfde wooneenheden terechtkomen als verdachten die er voor het eerst verblijven, wat sterk wordt afgeraden door het CPT.

Voorbeeld: een gedetineerde wist niet of hij zich in een arresthuis of in een strafinrichting bevond, gezien de vermenging die daar plaatsvindt.

Concluderend kan worden gesteld dat het, vanwege de bewezen en aanhoudende overbevolking en de voortdurende verplaatsingen van gedetineerden, voor de directie moeilijk is om de verplichting tot het scheiden van gedetineerden na te komen, maar dat er ruimte is voor verbetering. We merken ook op dat dit probleem al in 2024 door de commissie aan de orde was gesteld en dat het niet is opgelost.

Aanbeveling aan de directie

Plaats veroordeelden in afdelingen die uitsluitend uit andere veroordeelden bestaan. Bijvoorbeeld in Ocean, maar dan in een specifieke afdeling.

Voor Forest House: scheid verdachten en veroordeelden zoveel mogelijk in verschillende afdelingen.

K. DE SITUATIE VAN KINDEREN DIE IN DE GEVANGENIS VERBLIJVEN

Volgens art. 15§2 van de basiswet, *"Onverminderd andere bestemmingen die aan gevangenissen kunnen worden gegeven, wijst de Koning gevangenissen of afdelingen van gevangenissen aan die specifiek bestemd zijn voor de opvang van [...] gedetineerden die in de gevangenis verblijven met hun kind jonger dan drie* jaar", waaronder de gevangenis van Haren.

In Haren **worden de kinderen opgevangen** in afdeling 614, binnen Forest House, de vrouwenafdeling. In 2025 verbleven er tot **vier kinderen** tegelijk in deze afdeling.

Verschillende zaken trokken onze aandacht in het jaar 2025:

- In april was een van de kinderen oud genoeg om naar de **crèche** te gaan. Dit is het eerste kind dat in Haren is 'geboren', aangezien de moeder al in hechtenis zat tijdens de bevalling. Er is een regeling getroffen om ervoor te zorgen dat dit kind bij zijn intrede in de crèche onder de beste omstandigheden kon wennen. Er vond een vergadering plaats met onder andere de leiding die verantwoordelijk is voor de moeder, de ouder-kindbegeleider, de

kinderverzorgster, de directrice van het kinderdagverblijf en het ONE. Volgens de getuigenissen verliep de uitwisseling zeer goed.
Opgemerkt moet worden dat **er niet automatisch een uitgaansvergunning wordt verleend aan de ouder** om de crèche te bezoeken voordat het kind erheen gaat, noch voor de aanpassing. Deze stappen zijn ondernomen door een vrijwilliger van de ouder-kind-ondersteuning.

- In een ander verband werd er kritiek geuit op de maaltijden voor de kinderen. De porties worden rauw uitgedeeld en de moeders koken zelf voor de kinderen. Dit voedsel is echter niet in voldoende hoeveelheid aanwezig en biedt weinig variatie. Het is ook niet aangepast aan het dieet van een kind jonger dan 3 jaar. Er is ook zeer weinig fruit. De moeders klagen hier veel over.
- Bovendien had het ONE al vóór 2025 erop gewezen hoe gevaarlijk de logistieke en bouwkundige voorzieningen voor de kinderen waren:
    - In de cellen zorgen klapdeuren ervoor dat er minder water wegloopt tijdens het douchen, maar ze vormen dus een gevaar voor een kind dat geraakt zou kunnen worden door de terugslag van deze deur. Ze zijn simpelweg uit de cellen van de moeders verwijderd. Het water stroomt de cel in. De moeders zijn genoodzaakt er matrassen neer te leggen om hun privacy te waarborgen, aangezien een bewaker op elk moment binnen kan komen (het is gebruikelijk om aan te kloppen en direct binnen te komen);
    - In het midden van de afdeling moeten metalen trappen worden afgesloten met kindhekjes om te voorkomen dat een kind naar boven klimt en valt. Deze voorziening is pas in december aangebracht.
    - In het Reglement van Interne Orde van Haren staat ook vermeld dat “de hygiëneproducten die nodig zijn voor de verzorging van het kind door de instelling worden verstrekt”. Dit is niet het geval. Het ONE neemt dit soort kosten voor zijn rekening.
    - Ten slotte is afdeling 614 een open afdeling, wat betekent dat de gedetineerden het grootste deel van de dag in een open regime verblijven. Dit geldt des te meer voor de kinderen. Wanneer er echter onvoldoende personeel in de afdeling aanwezig is, gaat de afdeling over op een gesloten regime, wat nadelig is voor de kinderen.
    - Bovendien openen de medewerkers tijdens stakingen niet altijd de deuren voor de kinderen. Alleen de directrice neemt dit initiatief automatisch als ze aanwezig is, in ieder geval voor de kinderen.





Figuur 20, 21 en 22 Matras die de douche afschermt, veiligheidsvoorziening voor de trap en babybedje in een cel

Aanbeveling aan de directie

Zorg voor meer gevarieerde en evenwichtige maaltijden voor de kinderen en hun moeder. Gezien het kleine aantal kinderen zou het redelijk moeten zijn om hier meer aan uit te geven.

Organiseer systematisch en zonder dat de ouder het initiatief hoeft te nemen een bezoek aan de opvang- en socialisatieplek van het kind samen met de ouder.

Douchegordijnen aanbieden als alternatief voor klapdeuren voor moeders die een kind bij zich hebben in hun cel.

Zorg voor toegang tot hygiëneproducten voor de kinderen.

De deuren van cellen met kinderen systematisch openen, zelfs in geval van staking, om het minimale welzijn van het kind te waarborgen.

L. BEZOEKEN

De wet bepaalt dat **elke gedetineerde recht heeft op bezoek**: dagelijks voor verdachten en 3 keer per week voor andere gedetineerden[30] . Het bezoek kan intiem zijn, dat wil zeggen in een daarvoor bestemde ruimte, zogenaamde BZT, bezoeken zonder toezicht / ongestoord bezoek.

Om een gedetineerde te bezoeken, moet minimaal 24 uur van tevoren worden gereserveerd en kan de aanmelding elke dag plaatsvinden:

- telefonisch tussen 12.30 en 19.30 uur
- of via het formulier dat bij de receptie verkrijgbaar is.

De organisatie en de ontvangst van bezoekers lijken goed te werken. Er zijn echter geen drank- of snackautomaten beschikbaar, zodat gedetineerden/verdachten hun bezoekers niet kunnen verwelkomen met een kopje koffie of een koekje. De waterfonteinen in de ruimte voor bezoeken aan tafel zijn buiten gebruik.

[30] Bovengenoemde wet van 12 januari 2005, art. 58.

Het huishoudelijk reglement (HR) van Haren[31] bepaalt echter dat de bezoeker in het bezit mag zijn *van "muntjes, kleingeld of een ander betaalmiddel om een drankje of een lekkernij te kopen in de bezoekersruimte",* wat impliceert dat er automaten zijn, terwijl dat momenteel niet het geval is.

Afgezien van het ontbreken van automaten heeft de organisatie van de bezoeken geen problemen opgeleverd voor de gedetineerden.

Aanbeveling aan de directie

Zorg ervoor dat er een automaat met water en eten voor bezoekers is, zodat ze wat comfortabeler ontvangen kunnen worden.

M. DE STAAT VAN HET GEBOUW EN DE CELLEN

Wat de infrastructuur van de gevangenis betreft, hebben er in 2025 geen belangrijke veranderingen plaatsgevonden, afgezien van de opening van een nieuwe afdeling, Lake House (zie punt 3.17).

De basiswet[32] , zoals nader bepaald bij koninklijk besluit[33], legt bepaalde normen op voor de cellen van gedetineerden. De wettelijke bepalingen inzake minimale ruimte, afmetingen van de ramen, de aanwezigheid van een wastafel en een douche, worden in Haren allemaal nageleefd, aangezien het een moderne gevangenis betreft die na de inwerkingtreding van de regelgeving is gebouwd.

Toch zijn er enkele problemen met de infrastructuur:

- Het komt vaak voor dat bepaalde cellen zijn beschadigd door graffiti, waar de gevangenis probeert iets aan te doen door de cellen te laten overschilderen door gedetineerden die voor deze werkzaamheden worden betaald tegen het gebruikelijke tarief in de gevangenis;
- De ramen van de strafcellen zijn bedekt met een doorschijnende folie, wat een probleem vormde voor gedetineerden met claustrofobie. Op verzoek van de commissie is deze folie in het bovenste gedeelte verwijderd, maar helaas nog niet in alle strafcellen
- Het is erg moeilijk om ze schoon te maken en vooral om ze te luchten, omdat **ze**, in tegenstelling tot de kozijnen van de normale cellen, **geen ramen hebben die open kunnen**. Dit **ventilatieprobleem** doet zich overigens voor in alle ruimtes die geen ramen hebben die open kunnen (leslokalen, vergaderzalen, enz.). Zo wordt de lucht in de fitnessruimtes al snel niet meer om te ademen wanneer er meerdere gedetineerden aan het sporten zijn. Dit komt waarschijnlijk doordat het ventilatiedebiet niet is afgestemd op dit type ruimte. Dit is een bouwfout;

[31] ROI van de gevangenis van Haren, blz. 21.
[32] Bovengenoemd koninklijk besluit van 3 februari 2019.
[33] Bovengenoemd koninklijk besluit van 3 februari 2019, art. 8, §1.

- Om dit te verhelpen, vragen de bewakers aan de gedetineerden die schoonmaken om de strafcellen schoon te maken nadat een gedetineerde er is geweest en deze heeft vervuild. Op dat moment worden de deuren geopend en proberen ze zoveel mogelijk te luchten door meerdere deuren open te houden en een luchtstroom te creëren. Helaas is dit niet in alle afdelingen even gemakkelijk te realiseren en de strafcellen kampen daadwerkelijk met een gebrek aan ventilatie. Het is echter zeer moeilijk om te beoordelen of aan de ventilatievoorschriften wordt voldaan, vanwege de vereiste expertise[34] .




Figuur 23 en 24 Strafcel in Arctic en sportzaal in Arctic

In december 2025 lag de gevangenis meer dan 8 uur plat. Het elektronische systeem voor het openen van de deuren werkte niet meer vanwege een stroomstoring. Alleen de teamleiders konden ze openen met een speciale sleutel.

Dit benadrukt het probleem van de brandveiligheid (zie de brandweerman die in Lantin om dezelfde reden achter een geblokkeerde deur omkwam tijdens een brand[35]). Na contacten in 2024 met de nationale coördinator van de preventiedienst van de DG EPI heeft de directie ons begin 2025 een evacuatieplan bezorgd **dat** voor leken moeilijk te lezen is, maar **dat** vooral **niet is verspreid of opgehangen**.

We mogen niet vergeten dat dit soort informatie duidelijk toegankelijk moet zijn, overal en voor iedereen die zich in de gebouwen bevindt (medewerkers, hulpverleners en bezoekers). In theorie moet er jaarlijks een evacuatieoefening worden georganiseerd. Een directeur vertelde ons dat er in januari 2025 een oefening was gehouden in Arctic en dat er later nog meer zouden volgen. We hebben daar verder niets meer over gehoord.

Tot slot is een opvallend kenmerk van Haren de hoeveelheid ongebruikte ruimte in de gevangenis. Terwijl de overbevolking rampzalige gevolgen heeft voor alle betrokkenen in de gevangenis, zijn er talrijke lege verdiepingen, vergeten kamers en hele ruimtes waarvan niemand weet waarvoor ze dienen. Er is zelfs een heel 'huis' dat niet wordt gebruikt. Dit zal echter waarschijnlijk in de nabije toekomst zijn deuren openen.

Een terugkerend punt met betrekking tot de uitrusting van de gevangenis is het gebrek aan **"dect's"** (de interne telefoons in de gevangenis). Deze dect's stellen het personeel en de leden van

[34] Bovengenoemd koninklijk besluit van 3 februari 2019, art. 8, §1.
[35] Artikel hier te raadplegen: https://www.rtl.be/actu/regions/liege/une-terrible-perte-maxime-pompier-ans-perdu-la-vie-dans-lincendie-la-prison-de/2025-05-29/article/751489.



de commissie in staat om te communiceren, maar ook om alarm te slaan of gewaarschuwd te worden in geval van gevaar. Toch komt het zeer vaak voor dat er geen "dect" beschikbaar is.

Ze zijn overigens verplicht.

Figuur 25 Opbergruimte voor de dects

Aanbeveling aan de directie

Hang in alle gemeenschappelijke ruimtes die alleen toegankelijk zijn voor het personeel brandevacuatieplannen op. Hoewel het begrijpelijk is dat de plannen niet in het zicht van de gedetineerden mogen worden opgehangen, is het moeilijk te begrijpen waarom het personeel er geen toegang toe zou moeten hebben.

Probeer de beschikbare ruimte in de gevangenis te optimaliseren, om zoveel mogelijk te voorkomen dat gedetineerden in krappe ruimtes moeten worden geplaatst.

Zorg voor meer dects, zodat alle medewerkers van de gevangenis ermee kunnen worden uitgerust, zoals de wet voorschrijft.

N. De strafuitvoering

De uitvoeringsvoorwaarden van de straf zijn aspecten van de detentie die betrekking hebben op de contacten met de buitenwereld en die **de re-integratie moeten vergemakkelijken**. Hoewel deze voorwaarden op het eerste gezicht volledig buiten de bevoegdheid van de commissie van toezicht lijken te vallen, moet deze beperking toch worden genuanceerd.

Enerzijds is het waar dat de commissie van toezicht niet bevoegd is om toe te zien op de naleving van de rechten van gedetineerden in het kader van hun tijd buiten de gevangenis wanneer hun een bijzondere wijze van strafuitvoering wordt toegekend. Anderzijds is het relevant dat de commissie toezicht houdt op de interne wijzen van detentie. En in zekere mate houdt de overbevolking in de gevangenissen ook verband met de soepele en transparante uitvoering van de maatregelen voor de tenuitvoerlegging van de straf. De **procedure die leidt tot de toekenning van een van deze regelingen** moet dus **worden nageleefd** en het recht van gedetineerden op toegang tot deze regelingen binnen de gevangenis moet worden gewaarborgd. Er zal dus geen rekening worden gehouden met problemen die voortvloeien uit een beslissing van een minister of een gerechtelijke instantie.

De wet van 17 mei 2006[36] (hierna: de wet betreffende de externe rechtspositie), die de modaliteiten van de strafuitvoering regelt, voorziet in verschillende modaliteiten, die hier beknopt

[36] Wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van personen veroordeeld tot een vrijheidsstraf en de rechten van het slachtoffer in het kader van de uitvoeringsmodaliteiten van de straf, B.S., 15 juni 2006.

in drie delen worden gegroepeerd: uitgaansvergunningen, penitentiair verlof en door een gerechtelijke instantie vastgestelde modaliteiten. Ook moet de procedure voor het indienen van de aanvraag worden vermeld, die in de praktijk grotendeels onder de griffie valt.

1. Voorlichting aan gedetineerden en het indienen van de aanvraag bij de griffie

De informatieverstrekking aan gedetineerden over het bestaan van de verschillende regelingen en de bijbehorende procedures gebeurt volgens de ontvangen getuigenissen in de meeste gevallen van gedetineerde tot gedetineerde, zonder enige ondersteuning of nauwkeurige uitleg. Concreet leidt het gebrek aan informatie tot extra werk voor de griffie, die vragen moet beantwoorden of interpretaties moet corrigeren.

Voorbeelden:

- *Tijdens een korte enquête gaf geen enkele gedetineerde aan toegang te hebben gehad tot informatie over de procedures, voorwaarden of modaliteiten via de directie, de griffie of een medewerker;*
- *Medewerkers hebben aangegeven zich verloren en hulpeloos te voelen bij vragen van gedetineerden, omdat zij zelf geen toegang hebben tot de informatie;*
- *Veel gedetineerden kennen de exacte termijnen niet waarbinnen de directie een advies moet uitbrengen, en zijn dus niet op de hoogte dat hun rechten niet worden gerespecteerd.*

Wanneer een gedetineerde een verzoek om een regeling wil indienen, moet hij een formulier invullen en dit terugsturen naar de griffie van de gevangenis. De commissie van toezicht had vastgesteld dat de griffie aan het begin van het jaar geen ontvangstbevestigingen naar de gedetineerden stuurde. Dit vormde een groot probleem, niet alleen wat betreft de termijnen, maar ook op het vlak van transparantie en informatieverstrekking aan de gedetineerden. Deze hadden soms geen nieuws over hun aanvraag en wisten zelfs niet of deze wel was ontvangen. Er werd ons echter gemeld dat het niet zeldzaam was dat papieren documenten zoekraakten.

In de loop van het jaar is er echter een verbetering geconstateerd, dankzij een betere organisatie van de griffie en talrijke aanwervingen. Voortaan laat de griffie de gedetineerde weten dat zijn verzoek goed is ontvangen en houdt hem op de hoogte van de voortgang. **De griffie bezoekt de gedetineerde regelmatig en dit moet sterk worden aangemoedigd**. Er moet echter worden benadrukt dat dit nog niet systematisch gebeurt vanwege tijdgebrek en overbelasting.

2. Uitgaansvergunningen

Uitgaansvergunningen worden geregeld door de artikelen 4 en 5 van de wet betreffende de externe rechtspositie en door de artikelen 10 en 11 wat betreft de procedure. De wet is bewust beknopt over de procedure en voorziet niet in bindende termijnen, want zoals in de memorie van toelichting wordt opgemerkt, is het de bedoeling om **meer flexibiliteit** en dus **meer snelheid** mogelijk te maken[37]. De procedure kan als volgt worden samengevat: de gedetineerde dient een verzoek in bij de directeur van de instelling waar hij verblijft – deze brengt een advies uit – dit advies wordt vervolgens doorgestuurd naar de diensten van de Algemene Directie Detentie (DDB), die namens de minister de beslissing neemt om het verzoek toe te kennen of af te wijzen. Hoewel de wet de besluitvorming van de minister regelt, zwijgt zij over het advies van de directeur. Een

[37] Memorie van toelichting - Wetsontwerp betreffende de externe rechtspositie van gedetineerden (beschikbaar op: https://www.senate.be/www/?MIval=publications/viewPub.html&COLL=S&LEG=3&NR=1128&VOLGNR=1&LANG=fr)

ministeriële circulaire van 7 februari 2007[38] vult deze leemte echter duidelijk aan: **de directeur moet zijn advies tijdig geven**. Hij moet de voorkeur geven aan een benadering per geval om dit doel te bereiken.

Het vastgestelde probleem is dat de adviezen van de directeuren over uitgaansvergunningen **niet tijdig zouden worden uitgebracht**. Deze constatering wordt bevestigd door de griffie, die een register bijhoudt van alle verzoeken om een bepaalde vorm van strafuitvoering. Hoewel de circulaire aanbeveelt om de verzoeken verschillend te behandelen naargelang de urgentie ervan, lijkt het er volgens onze informatie op dat de verzoeken in chronologische volgorde worden behandeld, zonder rekening te houden met het doel ervan. Aangezien de procedure voor een uitgaansvergunning bewust soepel is gehouden om snelheid mogelijk te maken, moet worden geconcludeerd dat deze methode heeft gefaald. Dit leidt overigens tot veel frustratie bij de gedetineerden, die maandenlang wachten zonder antwoord of informatie.

Voorbeelden:

- *Een gedetineerde die naar de rechtbank wilde gaan om een naaste familielid bij te staan, kon daar niet heen omdat hij geen bericht van de directie had ontvangen. Deze gedetineerde had zijn verzoek meer dan drie maanden voor de zittingsdatum ingediend;*
- *Het komt ook vaak voor dat gedetineerden liever een overplaatsing naar een andere gevangenis aanvragen om sneller een regeling te krijgen;*
- *Gedetineerden die om uitgaansvergunningen vragen om een arts te ontmoeten of een behandeling te ondergaan, moeten soms maanden wachten op een antwoord, dat soms negatief is, terwijl ze lijden.*

Het tweede probleem, dat zich ook bij andere verzoeken voordoet, is **het systematische beroep op de psychosociale dienst** (PSD). Volgens de circulaire kan de directeur voor verzoeken om een uitgaansvergunning advies inwinnen bij de PSD, dat bijgevolg noch bindend, noch verplicht is. In de praktijk vragen de directeuren echter in de meeste gevallen om een rapport van de PSD , wat soms onnodige druk legt op een overbelaste dienst. Deze werkwijze is een van de belangrijkste oorzaken van de vertraging bij de behandeling van de verzoeken. Door problemen bij de PSD duurt het echter erg lang voordat de rapporten binnen zijn, waarna de directeur ze pas in overweging neemt om zijn advies te kunnen geven. Deze voorafgaande fase, die niet in de wet is voorzien, moet daarom worden geschrapt.

Niettemin besluit de directie in sommige gevallen een advies uit te brengen zonder rapport van de PSD. Tot op zekere hoogte is deze praktijk aan te moedigen, aangezien hierdoor vertragingen worden voorkomen en de efficiëntie wordt vergroot. Bovendien eist de directie een rapport van de PSD wanneer een regeling wordt aangevraagd door een persoon die is veroordeeld voor feiten van seksuele aard. Dit lijkt een goede praktijk te zijn, temeer daar het verplicht is voor andere regelingen, zoals die welke door een gerechtelijke instantie worden vastgesteld[39] .

Ten slotte zijn verzoeken om uitgaansvergunningen niet ontvankelijk wanneer ze minder dan drie maanden na een negatieve beslissing worden ingediend[40], wat ook inhoudt dat **er geen verzoek**

[38] Ministeriële circulaire nr. 1794 van 7 februari 2007.
[39] Bovengenoemde wet van 17 mei 2006, art. 31.
[40] Bovengenoemde wet van 17 mei 2006, art. 10, §3.

kan worden ingediend wanneer er nog een verzoek in behandeling is. Gezien de vertragingen bij de adviezen van de directie leidt dit dan ook tot een volledige blokkade voor gedetineerden.

3. Penitentiair verlof

Het penitentiair verlof is rechtstreeks geregeld in de wet betreffende de externe rechtspositie, in de artikelen 6 en volgende, aangevuld met de circulaire van 7 februari 2007. In de bewoordingen daarvan is het belangrijk op te merken dat het penitentiair verlof "deel uitmaakt van het standaardregime van elke veroordeelde. Dit betekent dat verlof **alleen kan worden geweigerd in geval van contra-indicaties** waaraan niet kan worden voldaan door het opleggen van bijzondere voorwaarden". De wet is eveneens duidelijk over deze kwestie en bepaalt dat verlof wordt toegekend aan elke gedetineerde die aan de voorwaarden voldoet.

De procedure is vergelijkbaar met die voor een uitgaansvergunning, met een advies van de directeur gevolgd door een besluit van de minister. In tegenstelling tot de uitgaansvergunning is de procedure hier echter bindend bij wet geregeld. Het advies van de directeur moet namelijk binnen twee maanden na de indiening van de aanvraag worden uitgebracht[41] .

Deze termijn wordt in de overgrote meerderheid van de gevallen niet nageleefd. Volgens onze informatie gaat het om een meerderheid van ongeveer 95% in alle soorten situaties samen. Het is niet ongewoon om gedetineerden tegen te komen die na 8 maanden, of in extremere gevallen zelfs na meer dan een jaar, nog geen antwoord op hun aanvraag hebben gekregen. Dit vormt op vele vlakken een reëel probleem, omdat enerzijds gedetineerden bijzonder gefrustreerd zijn dat ze niet mogen uitgaan, en anderzijds **dit hun re-integratie in gevaar brengt,** aangezien het doel van het penitentiair verlof juist is om sociale contacten in stand te houden en de re-integratie voor te bereiden. Net als bij uitgaansvergunningen is een groot deel van deze vertraging in de behandeling van de verzoeken te wijten aan het feit dat er advies van de PSD wordt ingewonnen.

Er bestaat echter een wettelijke regeling voor het geval de termijnen worden overschreden, die voor zover wij weten nooit wordt toegepast. Artikel 9 van de wet betreffende de externe rechtspositie bepaalt dat de minister tot een dwangsom kan worden veroordeeld wanneer de directeur zijn advies niet binnen de gestelde termijn heeft uitgebracht, op eenvoudig schriftelijk verzoek van de veroordeelde aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg. Het feit dat van deze regeling geen gebruik wordt gemaakt, hetzij uit vrees voor een negatief advies, hetzij omdat advocaten hiervan niet op de hoogte zijn, mag niet de indruk wekken dat de situatie aanvaardbaar is. Wij moedigen advocaten aan hiervan gebruik te maken om het recht van gedetineerden op verlof te verdedigen, teneinde hun re-integratie te bevorderen.

Ten tweede lijkt het heel gebruikelijk dat verzoeken om verlof leiden tot een negatief advies van de directie, zonder dat de gedetineerden begrijpen waarom, terwijl het idee van verlof juist is dat het **deel** uitmaakt **van het standaardregime van elke veroordeelde**. Een groot deel van de gedetineerden die we hebben gesproken, heeft geen toegang gehad tot verlof, hetzij door het uitblijven van een antwoord, hetzij door een of meerdere negatieve adviezen van de directie. We hebben vastgesteld dat de circulaire van 7 februari 2007 niet wordt nageleefd: **weinig gedetineerden hebben toegang tot deze regeling, waarop zij recht hebben**.

[41] Bovengenoemde wet van 17 mei 2006, art. 8, lid 4.

4. Verzoeken die onder de bevoegdheid van een gerechtelijke instantie vallen

De verzoeken waar het hier om gaat, zijn regelingen zoals beperkte detentie; elektronisch toezicht; voorwaardelijke vrijlating; voorlopige invrijheidstelling met het oog op uitzetting uit het grondgebied en voorlopige invrijheidstelling met het oog op uitlevering. Omwille van de eenvoud en duidelijkheid worden deze regelingen gegroepeerd.

De procedure verschilt naargelang de gedetineerde is veroordeeld tot een straf van meer of minder dan 3 jaar. Ten eerste moet de gedetineerde voor straffen van 3 jaar en minder zijn verzoek indienen bij de griffie van de gevangenis, vergezeld van diverse stukken. De directeur moet binnen een maand na ontvangst van het verzoek advies uitbrengen[42]. Dit advies moet een gemotiveerd voorstel bevatten om de regeling toe te kennen of te weigeren en is noodzakelijk opdat de rechterlijke instantie haar beslissing kan nemen. De rechter kan dus geen uitspraak doen zolang hij dit advies van de directeur niet heeft ontvangen. Een rapport van de PSD is vereist voor gedetineerden die zijn veroordeeld tot straffen voor zedendelicten.

Voor straffen van meer dan 3 jaar gelden dezelfde voorwaarden ten aanzien van de directeur, met dien verstande dat hij een termijn van 2 of 4 maanden heeft om zijn advies uit te brengen, afhankelijk van de betreffende regeling. Voor deze straffen is ook bepaald dat het dossier van de gedetineerde een plan voor sociale re-integratie moet bevatten[43], wat dus **de verplichte tussenkomst van het PSD** vereist.

De griffie heeft vastgesteld dat de termijnen voor het advies van de directeur, die in sommige gevallen weliswaar erg kort zijn, meestal niet worden nageleefd. Bovendien worden de dossiers van gedetineerden, als gevolg van aanzienlijke vertragingen bij de PSD, niet efficiënt voorbereid, wat de voortgang van de procedure voor de gedetineerde vertraagt. De situatie is dus dat **de termijnen over de hele lijn worden overschreden**, zowel wat betreft de voorbereiding van het dossier als het wachten op een advies van de directeur.

Daarnaast moet worden opgemerkt dat dit probleem bij het toekennen van maatregelen die onder de bevoegdheid van de rechterlijke macht vallen – en die er allemaal toe leiden dat de betrokkenen uit de gevangenis worden vrijgelaten – de overbevolking in de Belgische gevangenissen rechtstreeks verergert. Terwijl de cellen nu moeten worden aangepast om twee gedetineerden in plaats van één te kunnen huisvesten, komen veel gedetineerden in aanmerking voor voorwaardelijke vrijlating of een andere soortgelijke maatregel. Nu de spanning rond de overbevolking toeneemt, met suggesties voor massale vrijlatingen, zou het wegwerken van de achterstanden bij de uitvoering van de straffen een belangrijke stap in die richting kunnen zijn. In plaats van gedetineerden overhaast vrij te laten, lijkt het beter om de wet toe te passen en degenen die daarvoor in aanmerking komen via de normale procedure voor voorwaardelijke vrijlating vrij te laten. Dit zou al een lichte compensatie kunnen bieden voor de steeds toegenomen toestroom van gedetineerden.

Aanbeveling aan de directie

De wettelijke termijnen naleven, ook al zou dit een minder strikte of soepelere analyse van de vereiste voorwaarden voor de regelingen met zich meebrengen.

[42] Bovengenoemde wet van 17 mei 2006, art. 29, §3, art. 29/1, §3 en art. 30, §2.
[43] Bovengenoemde wet van 17 mei 2006, art. 48.

Gevangenen gedetailleerde informatie ter beschikking stellen over de verschillende regelingen en hun recht om deze aan te vragen. De procedure, de termijnen en de transparantie van het advies verduidelijken.

Stuur de dossiers niet systematisch terug naar de PSD. Deze mogelijkheid moet worden voorbehouden voor bijzonder complexe of gevoelige gevallen.

Behandel de verzoeken vervolgens niet in chronologische volgorde, maar op basis van prioriteiten, zodat dringende verzoeken voorrang krijgen en dus tijdig worden behandeld. Een optie zou kunnen zijn om de datum te vermelden vóór welke het advies moet worden uitgebracht, zodat de toekenning zinvol kan zijn.

Aanvragen ruimer accepteren om de overbevolking te verminderen.

Aanbeveling met betrekking tot de PSD

De voorbereiding van de dossiers verbeteren om de termijnen te kunnen naleven.

Aanbeveling met betrekking tot de griffie

Maak het versturen van een gedetailleerde en toelichtende ontvangstbevestiging systematisch.

Bezoek de gedetineerden zoveel mogelijk om de opvolging en het begrip van de verzoeken te bevorderen.

O. OVERBRENGINGEN NAAR HET JUSTITIEPALEIS

Er is een groot probleem met **het vervoer van gedetineerden naar de gerechtsgebouwen** en met name dat van Brussel. Dit probleem, dat het kader van de gevangenis overstijgt, heeft ernstige gevolgen voor de eerbiediging van de rechten van gedetineerden, aangezien zij, wanneer zij niet voor de rechter kunnen verschijnen, niet de gelegenheid hebben om zich uit te spreken of om hun vonnis door de rechter uitgelegd te krijgen. Bovendien kan dit een gevoel van onrechtvaardigheid en frustratie teweegbrengen.

Het recht om te verschijnen of zelf zijn verdediging te voeren is vastgelegd in talrijke internationale teksten, in de eerste plaats het EVRM, dat in artikel 6 het recht op een eerlijk proces garandeert.

Na gesprekken met talrijke gedetineerden hebben we vastgesteld dat **een groot aantal van hen geen toegang tot de rechtbank heeft gekregen**. Deze weigering komt op het laatste moment, nadat de gedetineerden zich hebben voorbereid om te gaan, of zelfs wanneer ze zich in een wachtkamer bevinden. De "selectie" van de gedetineerden die al dan niet naar de rechtbank gaan, hangt namelijk af van het aantal beschikbare plaatsen in de cellen van het Brusselse gerechtsgebouw (waarvan de meeste verouderd en onbewoonbaar zijn). Hierbij zijn verschillende actoren betrokken: de politie die verantwoordelijk is voor het vervoer van gedetineerden (de DAB) en het gerechtsgebouw.

Ten eerste kan de DAB, vanwege een **gebrek** aan **personeel** en **beschikbare cellen in het gerechtsgebouw**, slechts een beperkt aantal gedetineerden meenemen. De gevangenisbeambten worden bij aankomst van de DAB geïnformeerd over het aantal gedetineerden dat zij kunnen overnemen, zodat noch de beambten, noch de gedetineerden van tevoren kunnen weten of zij al dan niet naar de rechtbank zullen gaan. Zo moesten in juni en september ongeveer vijftien gedetineerden na enkele uren wachten terugkeren naar hun cel.

Het probleem dat zich daardoor voordoet, is de keuze van de gedetineerden die al dan niet naar de rechtbank gaan. De gedetineerden worden geselecteerd op basis van het belang van hun zaak

voor de rechtbank: Kamer van Inbeschuldigingstelling > Raadkamer > correctionele rechtbanken. Er wordt ons echter ook gemeld dat rechters en advocaten in sommige gevallen overeenkomen om de zitting voort te zetten zonder de aanwezigheid van de gedetineerde. In dat geval gaat de gedetineerde niet mee. Hoewel het logisch is om aan te nemen dat de gedetineerde door zijn advocaat wordt verdedigd, is het belangrijk te benadrukken dat dit inbreuk maakt op zijn grondrechten. Wij veroordelen deze praktijk ten zeerste en roepen op om dit niet meer te laten gebeuren.

Ten tweede leggen ambtenaren uit dat de problemen met betrekking tot de overbrenging naar het gerechtsgebouw te wijten zijn aan andere factoren:

- Een voorrangsregel voor gedetineerden uit andere gevangenissen dan Haren voor de toegang tot de wachtcellen van het gerechtsgebouw ten opzichte van gedetineerden die van verder komen, omdat zij niet op straat kunnen wachten, terwijl gedetineerden uit Haren in de gevangenis kunnen wachten. Kortom, gedetineerden uit Haren komen achter alle anderen, wat hen aanzienlijk benadeelt;
- Ten tweede mag er slechts één gedetineerde in een cel van het paleis worden ondergebracht, terwijl dat voorheen altijd met z'n tweeën was;
- Daarnaast moet worden opgemerkt dat een aanzienlijk deel van de cellen momenteel wordt gerenoveerd en niet kan worden gebruikt;
- Ten slotte, hoewel het gedetineerden niet is toegestaan met z'n tweeën in een cel in het paleis te verblijven, **zitten ze in Haren allemaal (tot wel 10) in een wachtkamer**. Aangezien deze ruimte echter oncomfortabel is voor zoveel mensen, wachten de bad-beambten op bevestiging van het aantal gedetineerden dat wordt opgehaald om naar het bad te gaan, om te voorkomen dat ze lang moeten wachten. Gezien de beschikbare ruimte lijkt deze werkwijze passend en welwillend.
- Ten slotte, in geval van weigering van vervoer, ontbreekt het de gedetineerde aan informatie: wat gaat er tijdens zijn zitting gebeuren zonder hem? Wordt de zitting uitgesteld? … Noch de beambten van Haren, noch de DAB kunnen deze vragen beantwoorden. De gedetineerde is dus radeloos.



Figuur 26 Wachtkamer voor de overbrenging naar het gerechtsgebouw

Het feit dat een gedetineerde zijn eigen proces niet kan bijwonen, is een **ernstige schending van zijn grondrechten** en het is belangrijk dat alle betrokken partijen alle nodige maatregelen nemen om dit probleem aan te pakken.

Aanbeveling aan het gerechtsgebouw en de advocaten van de gedetineerden

Houd de zitting niet wanneer de gedetineerde tegen zijn wil is verhinderd.

Accepteer niet dat de aanwezigheid van de advocaat volstaat zonder de uitdrukkelijke en gekende toestemming van de gedetineerde.

De cellen van het gerechtsgebouw in Brussel met voorrang renoveren

Stel een automaat met water en voedsel ter beschikking van bezoekers, zodat zij in iets meer comfort kunnen worden ontvangen.

Aanbeveling met betrekking tot de DAB

Een duidelijke en transparante procedure vaststellen voor de selectie van gedetineerden die toegang krijgen tot de rechtbank wanneer het niet mogelijk is om iedereen mee te nemen.

De bad-beambten zo snel mogelijk op de hoogte brengen, zodat zij zich hierop kunnen voorbereiden en de gedetineerde hiervan kunnen informeren.

Aanbeveling aan de griffie

Nagaan hoeveel en wie er naar het gerechtsgebouw wilden, maar dat niet konden.

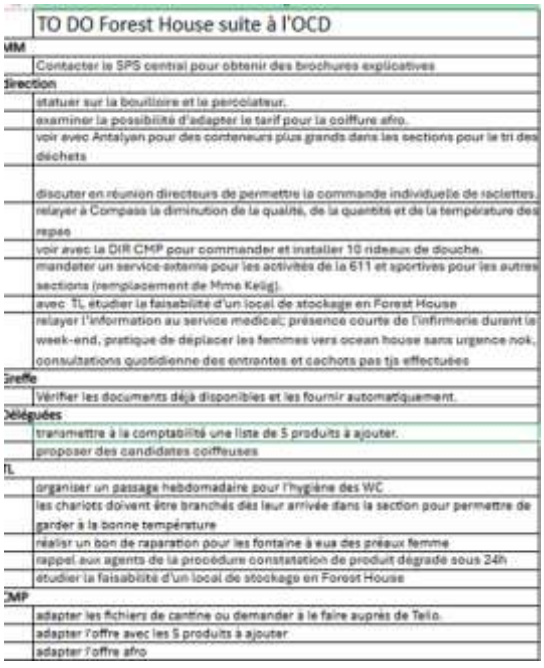
P. DE OVERLEGORGANEN

"*In elke gevangenis zal worden getracht een klimaat van overleg te creëren. Daartoe zal in elke gevangenis een overlegorgaan worden opgericht om de gedetineerden in staat te stellen zich uit te spreken over aangelegenheden van gemeenschappelijk belang waaraan zij kunnen bijdragen.*"

Dit is de tekst van artikel 7 van de basiswet van 12 januari 2005.

In Haren zijn er maar heel weinig. De vrouwenafdeling (Forest House) organiseert er meer dan in de andere afdelingen. Volgens de directie is het moeilijk om dit in de psychiatrische afdeling in te voeren, gezien de populatie die daar verblijft. Hetzelfde geldt voor Ocean, dat op 8 februari 2026 779 gedetineerden telt, wat de helft van de gevangenis vertegenwoordigt, waarvan de gedetineerden verondersteld worden verdachten te zijn, die komen en gaan. Er bestaat een overlegorgaan in de gevangenis, maar de vergaderingen ervan zijn niet regelmatig en het is moeilijk om de doeltreffendheid ervan te beoordelen.

Het overlegorgaan bestaat uit de directie, verschillende diensten (boekhouding, griffie…), een of twee TL's en vertegenwoordigers van de gedetineerden. Deze gedetineerden worden voorgedragen door de TL's en deze laatste aanvaarden al dan niet om de belangen van hun medegevangenen te vertegenwoordigen. Het doel is om structurele problemen op te lossen en niet om eigen problemen ter discussie te stellen.



TO DO Forest House suite à l'OCD
MM
Contacter le SPS central pour obtenir des brochures explicatives
Direction
statuer sur la bouilloire et le percolateur.
examiner la possibilité d'adapter le tarif pour la coiffure afro.
voir avec Antalyan pour des conteneurs plus grands dans les sections pour le tri des déchets
discuter en réunion directeurs de permettre la commande individuelle de raclettes
relayer à Compass la diminution de la qualité, de la quantité et de la température des repas
voir avec la DIR CMP pour commander et installer 10 rideaux de douche.
mandater un service externe pour les activités de la 611 et sportives pour les autres sections (remplacement de Mme Kelig).
avec TL étudier la faisabilité d'un local de stockage en Forest House
relayer l'information au service medical; présence courte de l'infirmerie durant le week-end, pratique de déplacer les femmes vers ocean house sans urgence nok. consultations quotidienne des entrantes et cachots pas tjs effectuées
Greffe
Vérifier les documents déjà disponibles et les fournir automatiquement.
Déléguées
transmettre à la comptabilité une liste de 5 produits à ajouter.
proposer des candidates coiffeuses
TL
organiser un passage hebdomadaire pour l'hygiène des WC
les chariots doivent être branchés dès leur arrivée dans la section pour permettre de garder à la bonne température
réaliser un bon de reparation pour les fontaine à eua des préaux femme
rappel aux agents de la procédure constatation de produit dégradé sous 24h
étudier la faisabilité d'un local de stockage en Forest House
CMP
adapter les fichiers de cantine ou demander à le faire auprès de Tello.
adapter l'offre avec les 5 produits à ajouter
adapter l'offre afro

In 2025 werden **twee vergaderingen van het overlegorgaan** georganiseerd in Forest en minstens één op 15 mei en 27 november in Mountain.

De eerste vergadering van het overlegorgaan in Vorst vond plaats op 10 juli 2025, waarbij commissarissen aanwezig konden zijn. Het was de eerste keer dat onze commissie daar aanwezig was. De vergadering was zeer efficiënt, met alle afdelingen van Vorst vertegenwoordigd, de aanwezigheid van de betrokken directeuren en de dialoog die tussen hen tot stand kwam. De boekhouding **geeft direct aan wat er mogelijk is voor elk verzoek** van de vertegenwoordigers van de gedetineerden, waardoor wordt voorkomen dat onhaalbare beloften worden gedaan. De directie lijkt

Figuur 27 TO DO-lijst naar aanleiding van het overlegorgaan

een effectieve opvolging te willen garanderen en luistert naar de diverse en gevarieerde verzoeken van de gedetineerden.

De verzoeken hebben met name betrekking op een toilet in de binnenplaats, een verbetering van het kantineaanbod en problemen met betrekking tot de boekhouding.

Tijdens het overlegorgaan van 21 oktober 2025 worden echter precies dezelfde onderwerpen besproken, en in feite zijn het dezelfde verzoeken die al sinds het overlegorgaan van 20 november 2023 bestaan. Een gedetineerde verscheen niet uit protest. Zij ziet hierin geen enkele doeltreffendheid, maar eerder een rookgordijn. De commissie van toezicht komt tot dezelfde conclusie.

Deze keer leek de opvolging echter intensiever dan tijdens de vorige vergadering. Er is een TO-DO-lijst opgesteld, zowel voor de verschillende diensten als voor de gedetineerden. De volgende overlegvergadering zou plaatsvinden op 20 januari 2026. Helaas moest deze worden uitgesteld.

Q. Lake House: van een re-integratieprogramma naar een nieuwe gesloten afdeling

Het Lake-gebouw (aan het einde van het jaar 58 personen verdeeld over 4 afdelingen) huisvestte vanaf de opening in de zomer van 2024 een **proefproject in een open regime**, om de vrijlating voor te bereiden. Het karakter ervan is in de loop van 2025 sterk veranderd. De overgang naar duo's, aanvankelijk gepresenteerd als een tijdelijke maatregel, is de norm geworden in het hele gebouw, en bovenal **behoudt slechts één afdeling, de 512, met 15 tot 16 gedetineerden, een regime dat als open kan worden beschouwd** (open cellen van 7.00 tot 13.00 uur en van 15.00 tot 20.30 uur, vrije toegang tot de binnenplaats en de fitnessruimte). De andere afdelingen **worden bewoond door nieuwkomers** die dus in **een gesloten regime** zitten**.**

Zelfs de open afdeling heeft heel vaak een vrij "gesloten" regime, in verband met de eis dat er ten minste drie bewakers in het gebouw aanwezig moeten zijn, wat, wanneer dat niet het geval is, een minimaal regime impliceert, ook voor de "autonome" eenheid, of het nu gaat om stakingen of incidenten in andere gebouwen die de aanwezigheid van versterking vereisen.

Er rijst ook een vraag over de criteria op basis waarvan de administratie beslist welke gedetineerden in de "open" afdeling worden toegelaten, aangezien de gedetineerden van deze afdeling zelf daar blijkbaar niet bij betrokken zijn



Figuur 28 Indeling van de afdelingen in Lake House

Bijgevolg **bereikt de voorziene regeling haar doelstelling** om re-integratie te bevorderen **niet**, gezien het beperkte aantal gedetineerden dat ervan profiteert, en dient ze veeleer als extra opvangruimte voor gedetineerden. Het spreekt voor zich dat wanneer de gevangenis door overbevolking gedwongen is meer gedetineerden op te nemen, het normaal is dat zij tracht hen onder te brengen met zo min mogelijk overlast voor de andere gedetineerden, wat dus ten koste gaat van de gedetineerden van Lake House. Het is echter belangrijk om dit schadelijke effect van de overbevolking te benadrukken, dat aansluit bij alle andere reeds genoemde gevolgen. Wij moedigen de directie aan om de open afdeling zoveel mogelijk open te houden.

II. TRANSVERSAAL THEMA VOOR HET JAAR 2025: GEESTELIJKE GEZONDHEID

In 2025 hebben verschillende commissieleden bijzondere aandacht besteed aan de **geestelijke gezondheid van de gedetineerden in de gevangenis van Haren**. Zo heeft een commissielid op 12 november een ontmoeting gehad met de vzw C.A.P.-I.T.I.[44]. Op 14 november vond een ontmoeting plaats tussen twee leden, de arts van de commissie en dr. Daniel Dushime, sinds begin 2025 hoofdarts van de gevangenis. De arts van de commissie heeft in januari 2026 ook de eerstelijnspsychologen ontmoet. Ten slotte zijn verschillende gedetineerden specifiek over dit onderwerp ondervraagd.

"Gelukkig is mijn advocaat er, vaak vertrouw ik hem mijn verhaal toe omdat ik niemand anders heb om mee te praten" (een gedetineerde in Ocean)

Het was soms moeilijk voor ons om getuigenissen te verzamelen, omdat sommige mensen vreesden dat hun uitspraken invloed zouden kunnen hebben op hun dossier. Bovendien zijn ze niet gewend om over deze onderwerpen te praten. Meer in het algemeen kent het begrip mannelijkheid een grote aanwezigheid in de gevangenis: het is gebruikelijk om emoties te verbergen en elke vorm van kwetsbaarheid te vermijden.

Volgens de getuigenissen van personeelsleden, gedetineerden en geïnterneerden, en volgens de cijfers die de directie in november 2025 heeft verstrekt, is er een schrijnend tekort aan zorgpersoneel, en met name op het gebied van geestelijke gezondheidszorg, vooral in Arctic House (de specifieke afdeling voor geïnterneerde gedetineerden):

- De gevangenis van Haren beschikte in februari slechts over 5,5 FTE psychiatrische verpleegkundigen van de 25 FTE die in het personeelsbestand waren voorzien, om 144 gedetineerden te verzorgen;
- In november waren 4 FTE's psychiatrisch verpleegkundigen van de 25 geplande FTE's opgenomen in de personeelsstatistieken;
- Wat het verplegend personeel betreft, waren in februari 10,45 van de 34 FTE geregistreerd. In november waren 17,15 FTE verpleegkundigen in dienst.

Het inzetten van uitzendkrachten (met name bij langdurig ziekteverzuim) is niet mogelijk op het gebied van bewaking, maar wel in de medische/verpleegkundige dienst. We weten niet waarom hier geen gebruik van wordt gemaakt, gezien het **ernstige personeelstekort**.

Volgens de directie (nog steeds in november 2025) zouden de vacatures systematisch onder de behoeften van het kader liggen, maar dit zijn beslissingen die afhangen van de FOD Justitie en niet van de gevangenis van Haren.

Volgens onze gesprekken met het personeel van Arctic House zou de formulering van de vacatures ertoe leiden dat het aantal kandidaten wordt beperkt, omdat ze gericht zijn op "psychiatrische verpleegkundigen", terwijl de vereiste kwalificatie juist die van verpleegkundigen is, zonder psychiatrische specialisatie.

Tijdens een gesprek met een psychiatrisch verpleegkundige in oktober 2025 legde deze uit dat hij bepaalde patiënten al drie maanden niet had gezien. Over het algemeen ziet het verplegend

[44] Het Centre d'Accueil Post-pénitentiaire et d'Informations pour Toxicomanes Incarcérés (te vinden op: https://www.capiti.be/) is een vzw die psychologische en sociale hulp biedt aan drugsgebruikers tijdens en na hun detentie.

personeel de patiënten te weinig, omdat het personeelstekort hen **niet in staat stelt om alle gedetineerden te bezoeken**. Bovendien bevinden zich hun kantoren niet in de afdelingen, waardoor ze ver van de patiënten verwijderd zijn en hen moeilijk kunnen observeren en de best mogelijke zorg kunnen bieden. Zelfs de kleinste handeling, zoals het verschonen van een patiënt, **vereist verplaatsing en dus personeel**, wat hun taak bemoeilijkt.

Dezelfde verpleegkundige legt ook uit dat de gedetineerden evenmin psychologische begeleiding krijgen en dat het moeilijk is om de psychiaters te ontmoeten. Hij wijst erop dat deze van vrijdagmiddag tot dinsdagochtend afwezig zijn, wat neerkomt op bijna een halve week zonder therapeutische begeleiding. De verpleegkundigen moeten deze periode dus alleen opvangen.

Wat de medicatie betreft, wordt deze door de bewakers toegediend en niet door het medisch personeel. Sommige gedetineerden weigeren hun medicatie, omdat ze willen dat het verplegend personeel dit doet. De bewakers zouden niet controleren of de pillen daadwerkelijk worden ingenomen. Ook zijn ons in 2025 herhaaldelijk fouten of verzuim bij de uitgifte van medicijnen gemeld.

In de rest van de gevangenis geldt hetzelfde:

- Sinds mei 2025 zijn er 3 artsen aangesteld voor de hele gevangenis van Haren. Volgens de hoofdarts van de gevangenis zijn deze 3 artsen voldoende voor de hele gevangenis. Zij houden spreekuren in elke afdeling: van dinsdag tot en met vrijdag in Ocean House, 3 keer per week in Forest House en 4 keer per week in Mountain House. We krijgen inderdaad geen klachten meer van gedetineerden over de toegang tot artsen, afgezien van de toegang tot een tandarts (wat nog steeds erg ingewikkeld is).
- Er is slechts één psychiater aanwezig voor de gewone gedetineerden, dat wil zeggen meer dan 1.000 gedetineerden. De psychiaters hebben als taak te reageren op verzoeken om advies van de artsen.

We hebben ook het team van eerstelijnspsychologen ontmoet. Dit nieuwe team is in 2023 opgericht en is een proefproject van de medische dienst. In principe moet het team bestaan uit vier psychologen en twee maatschappelijk werkers, maar op dit moment telt het slechts drie psychologen.

Dit team komt alleen in actie **bij acute crises en noodsituaties** (bijvoorbeeld bij een risico op een zelfmoordpoging), voor een korte therapie (maximaal 6 maanden) op verzoek van personeelsleden, de arts of een ander lid van het gevangenispersoneel. De wachttijd voor hulp is 24 uur bij zelfmoordpogingen en maximaal 10 dagen in andere gevallen – er is zelden een wachtlijst. Gedetineerden kunnen ook via Telio contact met hen opnemen, maar dit wordt niet aangemoedigd. De gevangenis hanteert dus een uitsluitend reactieve aanpak, na een incident, maar geen preventieve. Als het team een behoefte aan langdurige begeleiding constateert (wat bijna altijd het geval is), wordt de gedetineerde doorverwezen naar een externe dienst (zoals PsyBru).

We zijn ons echter bewust van de problemen die externe diensten ondervinden bij de toegang tot de gevangenis en de gedetineerden, met name als gevolg van een tekort aan personeel. Bovendien lijken gedetineerden wantrouwig te zijn en aarzelen ze om zich toe te vertrouwen aan een psycholoog die bij de gevangenis werkt, uit angst voor de gevolgen voor hun dossier.

Wat betreft begeleiding buiten crisissituaties hebben een maatschappelijk werker en een psycholoog tijdens onze ontmoeting met C.A.P.-I.T.I. uitgelegd dat de psychiatrische diensten in de gevangenis eerder een regulerende rol lijken te spelen dan een echt therapeutische rol. Zij

treden voornamelijk op om de psychische gezondheidstoestand van gedetineerden te beoordelen, met name om te bepalen of zij in aanmerking komen voor verlof, penitentiair verlof of strafaanpassing. Deze expertisefunctie, die gericht is op beoordeling, past niet altijd in een curatieve of diepgaande zorglogica. Daardoor aarzelen sommige gedetineerden om zich aan professionals in de geestelijke gezondheidszorg toe te vertrouwen, uit angst dat hun uitspraken van invloed kunnen zijn op hun dossier of hun detentieomstandigheden. Dit wantrouwen kan een extra belemmering vormen voor de toegang tot oprechte en doeltreffende psychologische begeleiding. Zij voegen hieraan toe dat de aanloop naar de vrijlating uit de gevangenis een bijzonder gevoelig moment is, waarop de geestelijke gezondheid kan verslechteren als gevolg van de vele vragen en onzekerheden. Ook de verwachtingen met betrekking tot de afhandeling van hun dossier, het wachten op een beslissing over voorwaardelijke vrijlating en het moment van de veroordeling zijn periodes die veel stress veroorzaken. Deze specifieke momenten zouden met meer aandacht en op een aangepaste manier moeten worden begeleid.

Vanuit praktisch oogpunt wijst C.A.P.-I.T.I. erop dat de structurele problemen van de gevangenis een invloed hebben op de kwaliteit van de verleende zorg. Naast de geografische afgelegenheid van de gevangenis en het gebrek aan personeel om gedetineerden naar de afspraaklocatie te begeleiden, wijst de vzw ook op het **gebrek aan beschikbare ruimtes**. De afspraken vinden namelijk plaats in het gebouw “Twix”, dat ook wordt gebruikt voor disciplinaire afspraken, die voorrang hebben op de afspraken van externe diensten. Het komt dus voor dat er onvoldoende lokalen beschikbaar zijn. Ze leggen uit dat ze het gevoel hebben dat ze worden gezien als degenen “die extra werk bezorgen aan de bewakers” en dat de relatie verbeterd zou kunnen worden voor een betere samenwerking. Overplaatsingen tussen gevangenissen vormen ook een extra belemmering voor langdurige opvolging van gedetineerden (bijv.: niet alle vzw’s zijn in alle gevangenissen actief, het dossier moet dan worden overgedragen aan andere vzw’s).

In het algemeen wijst C.A.P.-I.T.I. erop dat de gezondheidszorg in de gevangenis wordt beheerd door de FOD Justitie en niet door de FOD Volksgezondheid, en dat deze **institutionele organisatie niet neutraal is**: ze heeft concrete gevolgen voor de manier waarop de zorg wordt bedacht, georganiseerd en verleend. Het feit dat gezondheidszorg onder de bevoegdheid van de FOD Justitie valt, kan de prioriteiten en de afstemming tussen veiligheidseisen en therapeutische behoeften beïnvloeden.

De drempel voor toegang tot psychologische zorg in de gevangenis van Haren lijkt ons dan ook erg hoog: het zijn de gedetineerden zelf, evenals de bewakers, die eventuele psychische stoornissen of noodsituaties moeten opsporen, deze moeten verwoorden en contact moeten opnemen met het medisch personeel. Dit lijkt ons een illusie, gezien de werkdruk van de bewakers en het gebrek aan kennis bij de gedetineerden. We vragen ons ook af hoe het personeel continu aandacht zou kunnen besteden aan de geestelijke gezondheid van de gedetineerden, terwijl dit personeel zelden vast op een afdeling werkt, maar tussen de afdelingen heen en weer gaat.

Deze constatering werd bevestigd tijdens ons gesprek met het team van eerstelijnspsychologen: zij leggen uit dat **de bewakers slechts zeer zelden problemen op het gebied van geestelijke gezondheid** en de noodzaak van follow-up **melden**, omdat zij daar niet voor zijn opgeleid en ook niet worden ondersteund door de directie. Het team getuigt van een “catastrofale” toestand van de geestelijke gezondheid van de gedetineerden in Haren, met name van de mannen.

Een ander probleem waarmee gewone gedetineerden te maken hebben, is de plaatsing in een strafcel (of “Time Out”): een gedetineerde die op vrijdag in een strafcel wordt geplaatst en van wie de arts vindt dat hij de psychiater moet zien omdat hij een psychiatrische stoornis vermoedt, wordt

pas de volgende dinsdag door een psychiater onderzocht. Deze wachttijd van drie dagen is veel te lang. De commissie ontmoet regelmatig gedetineerden die in de isoleercel zitten en tekenen van **psychisch leed** vertonen (onsamenhangende uitspraken, desoriëntatie, gebrek aan hygiëne…), maar die toch geen behandeling hebben gekregen.

De situatie voor nieuwkomers lijkt eveneens gecompliceerd, terwijl juist bij aankomst in de gevangenis veel op het spel staat (de schok van de gevangenis). We hebben situaties waargenomen waarin de gedetineerde enkele dagen na aankomst nog steeds niet was uitgelegd hoe de gevangenis functioneert, wat tot ernstige isolatie leidt. We stellen vast dat zelfmoordpogingen (TS) het vaakst voorkomen in het allereerste begin van de detentie.

Hieronder volgen enkele getuigenissen van gedetineerden die we tijdens ons bezoek aan de gevangenis van Haren hebben gesproken.

<u>Is uw moreel verslechterd sinds uw opname in de gevangenis van Haren? Voelt u zich verdrietig, depressief…? Zo ja, heeft u enig idee waarom?</u>

- M. A.: "*Ja, ik bleef vaak roerloos in mijn cel zitten, ik had het gevoel dat ik dom werd.*"
- Mevrouw A: "*In het begin voelde ik me verdrietig, maar dat gevoel is wel wat beter geworden omdat ik medicijnen heb gekregen om rustig te blijven.*"
- Mevrouw B: *"Ik ben in 2022 overgekomen vanuit Berkendael. Hier is het erger. In Berkendael waren we een familie. Hier heb ik het gevoel dat ik als een nummer word behandeld en niet als een mens. Als je je niet goed voelt, categoriseren ze je als* S2" (wat betekent: een gedetineerde met een risico op zelfmoord)
- Mevrouw C: *"Ik ben vijf maanden geleden aangekomen en in het begin had ik moeite om het te accepteren, ik had veel negatieve gedachten, maar nu heb ik mijn situatie geaccepteerd*."
- Mevrouw D: *"Ik ben hier vijf maanden geleden aangekomen en er was geen enkele communicatie over de regels die ik moest naleven. Mentaal was het moeilijk om niet te begrijpen waar ik terechtkwam en wat er van mij verwacht werd. Het was een emotionele schok*."

<u>Is u sinds uw aankomst in de detentie in Haren aangeboden om met iemand over uw geestelijke gezondheid te praten, bijvoorbeeld een psycholoog of een psychiater?</u>

- M. A: "*Nee, met niemand*."
- Mevrouw A: "*Nooit, er is nooit uitleg gegeven over de mogelijkheden*."
- Mevrouw B: "*Nee, dat is mij nooit aangeboden. De bewakers zeggen dat we contact moeten opnemen met het Centrum voor Zelfmoordpreventie*."
- Mevrouw C: "*Nee, alleen mijn advocaat heeft me op deze mogelijkheid gewezen.*"
- Mevrouw D: *"Nee, maar ik heb gevraagd om de gynaecoloog te zien en ik heb hem gezien*."

<u>Heeft u sinds uw opname in de gevangenis in Haren gevraagd om met iemand te spreken die u psychologisch kon ondersteunen?</u>

- Dhr. A: "*Ja, ik heb het aan mijn zus gevraagd*."
- Mevrouw A: "*Ja, en toen ik daar om vroeg, kreeg ik na twee weken wachten een gesprek van 30 minuten met een psychiater. Hij had gezegd dat we elkaar de week erna weer zouden zien, maar ik heb niets meer van hem gehoord*."
- Mevrouw B: *"Nee, maar de externe begeleiding is sinds mijn aankomst geïntensiveerd. In Berkendael waren we niet bang om met de bewakers te praten*."
- Mevrouw D: *"Ik heb een aanvraag ingediend voor de PSD, maar ik krijg geen antwoord*."

Als u sinds uw aankomst in de gevangenis van Haren een psychiater of psycholoog hebt kunnen ontmoeten, heeft u dan lang moeten wachten? Heeft het u geholpen?"

- M. A: "*Ik heb één keer een gevangenispsycholoog gezien, maar daarna heb ik een psycholoog van buitenaf laten komen*."
- Mevrouw B: *"Ja, voor de gevangenispsychiater duurde het 15 dagen na mijn verzoek. Sindsdien voel ik me rustiger, ik kan situaties met een korreltje zout nemen*."

Het gebrek aan personeel dat een andere taal dan het Frans spreekt, heeft ook een impact op de geestelijke gezondheid van de gedetineerden, omdat de moeilijkheid om zich verstaanbaar te maken frustratie veroorzaakt bij de gedetineerde (en ongetwijfeld ook bij de bewaker). De meeste bewakers spreken noch Engels, noch Nederlands.

Concluderend kan dus worden gesteld dat er **geen echte langetermijnzorg** is voor de geestelijke gezondheid van gedetineerden. Begeleiding wordt voornamelijk geboden in crisismomenten of bij evaluaties, maar het is niet mogelijk om binnen de gevangenis te profiteren van regelmatige en diepgaande follow-up. Men is aangewezen op externe diensten om psychologische begeleiding te verzekeren. Deze diensten beschikken echter vaak niet over voldoende middelen en ondervinden moeilijkheden om toegang te krijgen tot de penitentiaire inrichtingen, wat de continuïteit van de zorg nog verder beperkt. Toch hebben we regelmatig gedetineerden ontmoet die aangeven getraumatiseerd te zijn, hetzij door gebeurtenissen vóór hun opsluiting, hetzij door ervaringen in de gevangenis. Deze realiteit onderstreept het belang van een echte, duurzame psychologische begeleiding die is aangepast aan de gevangeniscontext.

Aanbeveling aan de directie

Versterk het personeelsbestand, met prioriteit voor verplegend personeel in Arctic House.

Zorg voor betere voorlichting aan gedetineerden bij hun aankomst in de gevangenis van Haren, met name over de aanwezigheid van eerstelijnspsychologen.

Zorg voor een betere opleiding van het personeel met betrekking tot het herkennen van psychische stoornissen en de mogelijke ondersteuning binnen of buiten de gevangenis.

Gevangenen rechtstreeks toegang geven tot eerstelijns psychologische zorg, evenals tot externe psychologische zorg (via verlof of toestemming).

Zorgen voor de aanwezigheid van een psychiater tijdens de weekenden.

Ervoor zorgen dat er ruimtes beschikbaar zijn voor externe diensten.

III. COMMISSIE VAN TOEZICHT

A. WERKING

Om haar controle- en bemiddelingsopdracht goed uit te voeren, wijst de commissie elke maand verschillende maandcommissarissen (MC) aan[45]. Daarbij komen nog de wekelijkse activiteiten van de leden die belast zijn met de klachten van gedetineerden (KC).

Wat het toezicht betreft, zouden er idealiter elke maand minimaal 4 commissarissen nodig zijn om het volledige toezicht te dekken: het contact met de gedetineerden, het beantwoorden van berichten (op papier of via het Telio-platform), de contacten met verschillende diensten, deelname aan vergaderingen van overlegorganen, toegang tot beveiligde cellen (time-out) / strafcellen, een bezoek aan de werkplaatsen, bezoekruimtes enz. Bij één bezoek per week komt dit neer op minimaal 16 bezoeken per maand.

In de praktijk varieert het aantal commissarissen per maand afhankelijk van de beschikbaarheid van de leden. Daarom is de werving in 2025 voortgezet, om zo een minder intensief ritme voor elk van de leden te bereiken.

Best practice - Doelen stellen

De commissie heeft ervoor gekozen om elke maand, of zelfs gedurende meerdere maanden, de nadruk te leggen op de observatie van een bepaald aspect van de gevangenisrealiteit in Haren: de hoeveelheid maaltijden, de opvang van een zuigeling, de opvolging van verzoeken om penitentiair verlof, internetbankieren, …

Deze aanpak biedt de geïnteresseerde commissieleden de kans om te werken aan structurele punten die in de hoofdstukken van dit rapport aan bod komen.

In het kader van haar opdracht en gezien haar kennis van de gevangenisrealiteit wordt de commissie ook **regelmatig benaderd door de buitenwereld**. Zo hebben twee commissarissen in december 2025 een bezoek aan de gevangenis begeleid van de stafhouder van de Franse orde en de Nederlandstalige orde van advocaten van de balie van Brussel. Dit jaarlijkse bezoek wordt door de balies georganiseerd in alle penitentiaire inrichtingen op 10 december, de Internationale Dag van de Mensenrechten.



Figuur 29 Televisie-interview met twee leden van de commissie

Bij deze gelegenheid hebben de balies contact opgenomen met de commissie van toezicht om **tijdens dit bezoek begeleid** te worden, en het zo efficiënter te maken dankzij de uitwisselingen en de ervaring van de commissarissen.

De commissie van toezicht **moedigt actoren uit de politieke of gerechtelijke wereld aan om onze hulp in te roepen bij het**

[45] De maandcommissaris is de persoon die in de lopende maand verantwoordelijk is voor het toezicht.

organiseren van **een**[46] **bezoek** aan de gevangenis van Haren. Dit geldt in het bijzonder voor parlementsleden, die een bezoekrecht hebben in penitentiaire inrichtingen en voor magistraten, van wie sommigen een bezoekplicht hebben. Op deze manier brengt onze specifieke expertise met betrekking tot Haren de problemen aan het licht waarmee gedetineerden en het bestuur worden geconfronteerd.

Best practice - Waarom zou men de gevangenisomstandigheden in Haren bezoeken in gezelschap van de commissie van toezicht?

Deze bezoeken zijn uiteraard een kans om een onbekende realiteit onder de aandacht van de pers te brengen. Voor parlementsleden biedt een bezoek de mogelijkheid om hun vragen af te stemmen en teksten op te stellen op basis van observaties ter plaatse. In die zin biedt het bezoek van gemeentelijke mandatarissen op dit bestuursniveau de kans om kennis te maken met een realiteit die vaak uit het oog wordt verloren door het lokale bestuur, evenals de impact ervan op de omwonenden.

B. BEHANDELING VAN VERZOEKEN

Gedetineerden kunnen op verschillende manieren rechtstreeks contact opnemen met de commissie:

- Een brief achterlaten in een van de brievenbussen die in alle wooneenheden aanwezig zijn en die wekelijks door de commissarissen worden geleegd;
- Een rapportformulier rechtstreeks bij de commissie indienen via het IT-platform “JustFromCell”, ook wel “Telio” genoemd.

Ten slotte illustreert Telio de huidige algemene trend van digitalisering van de communicatie. Niettemin, en de debatten in 2025 in het Brussels Gewest getuigden hiervan, moet er een alternatief worden voorzien voor het volledig digitale systeem[47] om de kwetsbaarheid van mensen die verder van de digitale wereld af staan niet te vergroten. Het personeelstekort en de overbelasting van het resterende personeel moedigen echter niet aan om de nodige tijd te nemen om verzoeken die niet via Telio worden ingediend, in behandeling te nemen of door te geven.

De situatie in Arctic is sinds 2024 enigszins geëvolueerd in die zin dat, hoewel ze nog steeds niet over een toetsenbord of muis beschikken, verschillende gedetineerden erin slagen om via Telio te communiceren met behulp van hun afstandsbediening. Toch communiceren ze vooral via de brievenbussen met de commissie.

Ten slotte is het gebruikelijk dat bepaalde externe diensten de commissie benaderen om potentieel problematische situaties te melden die onze aandacht vereisen. Bijgevolg wordt een aantal verzoeken niet door de gedetineerden zelf ingediend, maar door externe professionals of familieleden. Het is niet de taak van de commissie om dit soort communicatie te verzorgen. Daarom worden de doorgegeven berichten altijd bij wijze van uitzondering verzonden.

Aanbeveling aan de directie

Gedetineerden opleiden in alle aspecten van het gebruik van het IT-dienstenplatform en functies creëren voor gevangenisbegeleiders die als "platformcoach" fungeren, zodat deze gedetineerden

[46] Wetboek van Strafvordering, art. 611.
[47] https://www.unia.be/fr/actua/ordonnance-bruxelles-num%C3%A9rique-arr%C3%AAt-het Grondwettelijk Hof

beloond kunnen worden voor hun werk op het gebied van opleiding of hulp bij het gebruik van het platform.

De commissie moedigt een snelle en efficiënte afhandeling aan van de tickets die bij de interne diensten van de gevangenis worden ingediend. Het platform zou de mogelijkheid kunnen krijgen om contact op te nemen met de directie.

De fysieke aanwezigheid binnen de afdelingen aanmoedigen, met name voor de directeuren en leden van de PSD, maar ook van de griffie.

C. HET BEKLAGRECHT

Wat betreft de werking en de organisatie van de klachtencommissie (hierna "KC" genoemd), verwijst de commissie naar het verslag over het jaar 2024. Enkele specifieke punten verdienen echter vermelding voor het jaar 2025.

1. De directie heeft gedeeltelijk deelgenomen aan de hoorzittingen van de KC. Vervolgens heeft zij haar aanwezigheid beëindigd vanwege een te hoge werkdruk als gevolg van de overbevolking in de gevangenis. Het is betreurenswaardig dat een van de partijen daardoor systematisch afwezig is tijdens de hoorzittingen.
2. In 2025 verliepen de hoorzittingen vlotter. De gedetineerden worden door de gevangenbewaarders snel naar de hoorzittingen gebracht.
3. De debatten worden niet langer onderbroken door dienstmededelingen die bestemd zijn voor de hele instelling, aangezien het geluid van de luidsprekers in de zittingszaal voortaan wordt uitgeschakeld. Deze wijziging vergemakkelijkt het verloop van de debatten.
4. Daarentegen is het, op enkele uitzonderingen na, nog steeds niet mogelijk om de beelden te bekijken die door de bewakingscamera's zijn opgenomen, terwijl dit verzoek vaak wordt geformuleerd door de gedetineerden of door de KC. Een mededeling van het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (DGEPI) beveelt echter aan om aan dit verzoek van de KC tegemoet te komen, zeker wanneer de directie zelf deze beelden bekijkt en ze gebruikt om haar beslissingen te motiveren.
5. Het blijft vaak moeilijk vast te stellen of de voorlopige maatregelen worden uitgevoerd in een strafcel ("cachot") of in een beveiligde cel. Dit onderscheid is echter van cruciaal belang om de rechtmatigheid van de voorlopige maatregel te beoordelen. Het zou nuttig zijn als de directie een bijgewerkt overzicht zou verstrekken met de nummers van de beveiligde cellen en die van de strafcellen.
6. De achterstand bij de behandeling van klachten is in 2025 gedeeltelijk weggewerkt doordat de juristen, voorafgaand aan de procedure waarbij de KC betrokken is, de kennelijk niet-ontvankelijke klachten hebben behandeld. In deze gevallen wordt de gedetineerde erop gewezen dat zijn klacht kennelijk niet-ontvankelijk lijkt in de zin van artikel 158 van de basiswet en wordt hij verzocht zich te wenden tot de commissie van beroep tegen sancties, tenzij hij zijn klacht aanvult en de redenen uiteenzet waarom hij deze ontvankelijk acht.
7. Ten slotte hebben de voorzitters ook verzoeken behandeld tot opschorting van de beslissingen van de directeur in afwachting van de beoordeling van de gegrondheid van de klacht. Deze procedures verlopen bijzonder snel en de directie zorgt ervoor dat zij haar opmerkingen binnen de gevraagde termijnen meedeelt.

In cijfers

- Aantal ontvangen klachten: 690
- Aantal afgeronde dossiers in 2025: 441
- Intrekkingen: 67
- Ongegronde klachten: 80
- Gegronde klachten: 203
- Niet-ontvankelijke klachten: 91
- Verwijzingen naar bemiddeling: 0

Aanbevelingen

De commissie handhaaft de aanbevelingen uit het verslag van vorig jaar. Zij hoopt de achterstand weg te werken, zodat klachten sneller kunnen worden behandeld.

De commissie betreurt het dat er geen vertegenwoordigers van de directie bij de hoorzittingen aanwezig waren.

Zij wenst zonder problemen toegang te krijgen tot de beelden van de bewakingscamera's wanneer zij daarom verzoekt.

Ten slotte vraagt de commissie om een bijgewerkt overzicht met het aantal beveiligde cellen en het aantal strafcellen.

IV. DE DRIE BELANGRIJKSTE BESLUITEN EN AANBEVELINGEN VAN DE CVT VOOR HET JAAR 2026

We kunnen dit jaar niet afsluiten zonder enkele opvallende feiten voor Haren te benadrukken die illustreren hoezeer alle facetten van de gevangeniswereld met elkaar verweven zijn:

- De druk, de stress en de vermoeidheid die zich bij elk lid van het gevangenispersoneel opstapelen, leiden tot fouten, stemmingswisselingen en vergeetachtigheid en zetten de vakbonden ertoe aan maatregelen te eisen die de waardigheid van de gedetineerden aantasten.
  Dit is bijvoorbeeld het geval bij de maatregelen die worden toegepast tijdens kritieke incidenten, namelijk de sluiting van de wooneenheid gedurende de diensttijd van de bewakers.
  Hoewel we ons ervan bewust zijn dat de sfeer in zo'n grote gevangenis moeilijk te beheersen is en dat het personeel vaak het slachtoffer is geweest van agressie binnen en buiten de muren van Haren, kunnen we niet anders dan ons zorgen maken over de ontwikkeling van de detentieregimes en de beperking van de bewegingsvrijheid en activiteiten van de gedetineerden.
  Meer opsluiting is niet de oplossing, en dat was ook niet de bedoeling van dit gevangenisdorp.
- Goed werk leveren met weinig middelen, is dat het lot dat deze gevangenis en haar gedetineerden te wachten staat? Het personeelstekort op alle niveaus maakt het idee van begeleiding, of zelfs zorg voor de gedetineerden, onmogelijk. Eén tandarts voor meer dan 1300 mensen, een team van maatschappelijk werkers dat met de helft is ingekrompen, een directie die onder druk staat, een tekort aan psychiatrisch verpleegkundigen, …
  De gevangenis van Haren kampt met een tekort aan personeel en een voortdurend verloop, waardoor de menselijke benadering in het gedrang komt en de mogelijkheden om een vrijlating voor te bereiden, worden beperkt.
  Als de budgetten van Justitie worden ingekort, is dat in de gevangenis het duidelijkst te merken.

De overbevolking in de gevangenis komt tot uiting in het feit dat men op de grond moet slapen en zijn ruimte moet delen met een onbekende. Het komt ook tot uiting in de moeilijkheid om de bewegingen te beheren (het openen van cellen, de binnenplaats, …). In Haren, net als elders, zorgt dit voor extra druk op alle niveaus.

V. BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN VAN DE COMMISSIE VOOR HET JAAR 2026

- Haren ligt niet om de hoek. En de gevangenis is groot. Daardoor kost elk bezoek tijd. Onze commissie staat onder druk en moet voortdurend nieuwe leden werven, hen opleiden en begeleiden. Dit zal ook in 2026 een aandachtspunt blijven.

- De uitwisseling van informatie tussen commissarissen en de onderlinge ondersteuning zijn belangrijk, zowel om voor elkaar te zorgen als om op de hoogte te blijven van ons werk.

De gezellige momenten hebben ons goed gedaan. En daarnaast zijn we van plan om regelmatig intervisies en uitwisselingen van goede praktijken te organiseren.

- Het werk van de commissarissen kan gevarieerd zijn als de commissaris dat wil. Hij of zij kan ervoor kiezen om een thema op zich te nemen en onderzoek te doen. Ons mandaat stelt ons in staat om contact op te nemen met alle interne betrokkenen. Dat maakt dit rapport zo waardevol.

VI. DE REACTIE VAN DE DIRECTEUR OP HET RAPPORT VAN DE COMMISSIE

De heer Jurgen Van Poecke heeft ons, in zijn hoedanigheid van directeur van het gevangenisdorp, op vrijdag 20 maart 2026 zijn opmerkingen bezorgd.

Sommige opmerkingen hebben geleid tot een verduidelijking van de tekst en de correcties zijn aangebracht. Bepaalde nuanceringen zijn nuttig voor het begrip van ons rapport door de directie. Hier volgen ze:

- Verduidelijking van §2 van het hoofdstuk over de PSD op p. 7: Gezien de overbevolking in de Vlaamse gevangenissen benadrukt de directie dat Haren bijna altijd de Nederlandstalige arrestatiebevelen uit Brussel aanvaardt. Daarentegen gaan de meeste Franstalige arrestatiebevelen uit Brussel naar Waalse gevangenissen. Dit verklaart de oververtegenwoordiging van NL-dossiers, ook al spreken niet alle gedetineerden onder deze regimes Nederlands;
- Op p. 8 wordt gespecificeerd dat de berichten die de gedetineerden op Telio schreven en die zij (zo dachten zij) aan de politie bestemden, bij het secretariaat van de directie terechtkomen. De gedetineerden zijn hiervan echter niet op de hoogte. De directie specificeert dat, ook al komen deze berichten bij het secretariaat terecht, ze worden doorgestuurd naar de politie;
- P9 §2: de directie geeft aan dat de genoemde vertragingen bij de behandeling van de dossiers van gedetineerden door de PSD ook kunnen worden toegeschreven aan andere factoren, zoals bijvoorbeeld het wachten op de resultaten van een extern onderzoek;
- De webshop gaat eind maart van start;
- P18: wij wijzen erop dat in strafcellen vaak personen verblijven met ernstige psychische stoornissen, of zelfs gedetineerden. Wij betreuren zowel dat het disciplinaire regime zonder onderscheid wordt toegepast als dat de strafcellen de toestand van deze personen verergeren. De directie benadrukt dat deze situatie voortkomt uit het feit dat de beperkte capaciteit van Artic het niet toelaat om de personen in Ocean op te vangen die daar zouden moeten verblijven;
- P19: de commissie wijst op de stress die wordt veroorzaakt door een verblijf in een strafcel waarvan de gedetineerde niet weet hoe lang het zal duren. De directie geeft aan dat de procedure deze onzekerheid verklaart, aangezien het om voorlopige maatregelen gaat;
- De directie merkt op dat de documenten ter controle van de bezoeken aan de gedetineerde in de strafcel zijn opgenomen in een map die op de deur van de cel is geplakt.
- P20 – fouilleringen: de directie geeft aan dat de gedetineerde inderdaad, in het kader van de vastgestelde procedure, even naakt is wanneer hij aan het einde van de fouillering de handdoek teruggeeft;
- Bovendien is op het fouilleformulier voor het personeel uitdrukkelijk vermeld dat de gedetineerde een handdoek moet krijgen;
- Wat betreft de uitrusting van elke cel met een magnetron, motiveert de directie het ontbreken van magnetrons in veel cellen door de moeilijkheid om nieuwe apparaten te betalen als gevolg van vernieling door bepaalde gedetineerden;
- Hoewel de commissie op pagina 36 vragen stelt over de volgorde en de termijn voor de behandeling van verzoeken om een uitgaansvergunning, legt de directie uit dat de verzoeken worden behandeld op basis van urgentie;

- P41: de directie geeft aan dat er in de badruimte een lijst hangt van personen die niet door de DAB zijn geholpen;
- Wat de geestelijke gezondheid betreft, benadrukt de directie dat Haren de eerste gevangenis is die beschikt over eerstelijnspsychologen die verbonden zijn aan de medische dienst.
- Deze dienst is een toegevoegde waarde en een model dat in andere instellingen moet worden overgenomen. Wat de psychologische begeleiding betreft, benadrukt de directie dat dit soort begeleiding onder de bevoegdheid van de Gemeenschappen valt;
- De directie bevestigt, in tegenstelling tot wat sommige gedetineerden beweren, dat er de dag na de opname in Haren een formele ontmoeting plaatsvindt met de directie en de medische dienst.

VII. BIJLAGEN

A. SAMENSTELLING

Ondanks diverse ontslagen was de samenstelling van de commissie in 2025 stabieler dan in 2024, en dit ondanks een nog steeds hoge werkdruk. De KC was tot 31/12/2025, de datum waarop een van de leden ontslag nam, volledig bezet met 6 leden.

De werving, opleiding en integratie van nieuwe leden blijft een belangrijke uitdaging voor de commissie.

1. Samenstelling van de commissie van toezicht op 31 december 2025

BABATZIKIS Sophia; BLANMAILLAND France; D'ARGEMBEAU Renaud; DE BEIR Clarisse; DE RANTER Félix; DELLICOUR Christian; FELLA Marisa - medevoorzitter; GRIPPA Louis; GRUWEZ Anne; JOTTRAND Gabrielle; KETELAER Géraldine; LACROIX Dominique; LHERMITTE Rémi; MENNIG Clara - secretaris; NEVE John; PALSTERMAN Paul; SIMONS Fabienne; SOLANET Gabrielle - medevoorzitter; SOUMENKOFF Georges - arts; VAN WEDDINGEN Luc; VERVOORT Tivadar; WEYENS Charline.

Wat betreft de KC: DE VIRON Isabelle – medevoorzitter; FONTEYN Ronald – medevoorzitter; JUNGERS Raphaël; RABIER Marie-Hélène; TANCRE Stéphane; WANET Lionel.

2. Nieuwe leden en leden die in de loop van het jaar zijn afgetreden

Leden die in 2025 zijn afgetreden: DE VISSCHER Jacques; EVERTS Jan-Pieter; LOUVEAUX Hervé; VERHEIJEN Patrick - Arts; VISART de BOCARME Sophie - Bemiddelaar; JUNGERS Raphaël - KC; LANSSENS Manno; LENELLE Géraldine; MERTENS Niklas; CAERS Henri; HANSEN Alberte; SURY Philippe; VANSUMERE Raymond.

Leden die in 2025 zijn toegetreden: BABATZIKIS Sophia; D'ARGEMBEAU Renaud; DE BEIR Clarisse; DE RANTER Félix; GRIPPA Louis; GRUWEZ Anne; JOTTRAND Gabrielle; LHERMITTE Rémi; VERVOORT Tivadar; WEYENS Charline.

B. LIJST MET FIGUREN

Figuur 1: Persbericht over een geweldsincident in Haren
Figuur 2: Bankapp op Telio
Figuur 3: Voorbeeld van een transactieverzoek
FIguur 4: Persartikel over isolatie
Figuur 5: Gevangenispopulatie in Haren, op basis van gegevens van de CTRG
Figuur 6: Driepersoonscel in Forest House
Figuur 7: Tweepersoonscel in Ocean House
Figuur 8: Website van de gevangenis geraadpleegd op 7 maart 2026
Figuur 9: Checklist Regime
Figuur 10: Wekelijks rooster afdeling 613
Figuur 11: Denkgroep
Figuur 12: Toetsenbord vernield tijdens de interventie
Figuur 13: Magnetron vernield tijdens de interventie
Figuur 14: Voorbeeld van een weekmenu
Figuur 15: Ontbijt en lunch

Figuur 16: Bestelscherm kantine
Figuur 17: Cel met matras op de vloer
Figuur 18: Bibliotheek in Forest House
Figuur 19: Flyers en openingstijden van de bibliotheken
Figuur 20: Matras die de douche afschermt
Figuur 21: Veiligheidsvoorziening voor de trap
Figuur 22: Babybedje in een woonruimte
Figuur 23: Strafcel in Arctic House
Figuur 24: Sportzaal in Arctic House
Figuur 25: Opslagruimte voor dects
Figuur 26: Wachtkamer voor de overbrenging naar het gerechtsgebouw
Figuur 27: TO DO-lijst naar aanleiding van het overlegorgaan
Figuur 28: Indeling van de afdelingen in Lake House
Figuur 29: Televisie-interview met twee leden van de commissie van toezicht

VIII. CONTACT

Voor informatie, contact of meldingen kunt u rechtstreeks contact opnemen met de commissie van toezicht van Haren.

Haren@ccsp-belgium.be